De broeders

Frederik van Eeden

bron
Frederik van Eeden, *De broeders*. W. Versluys, Amsterdam 1894

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/eede003broe01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

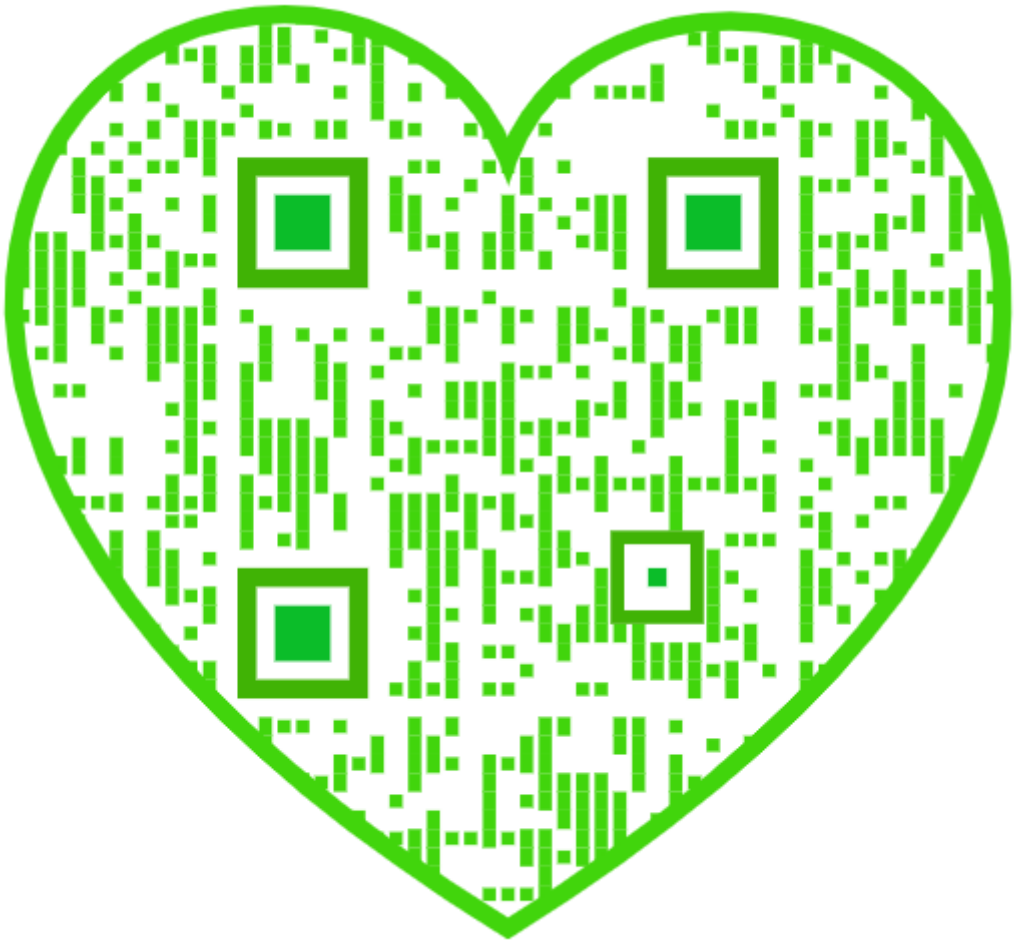

OPGEDRAGEN AAN
KAREL ALBERDINGK THIJM
IN ERKENTELIJKHEID VOOR VEEL VRIENDSCHAP EN BEGRIJPEN.

De broeders. Tragedie van het recht.
In zestien acten.

Met bonten schijn en ongelijke stemmen
zal ik doen gaan, fantastisch, voor den geest
een zonderling bewegend beeldenspel.
Merkt rustig op en laat uw zielen blank
waar ik wil schrijven, stil van eigen stem,
effen als spieg'lend water, zoolang duurt
de wond're stoet, want in aandachtigheid
alleen ontbloeit hun diep're harmonie.

1e Acte.

De zeven zusters, die der menschen ziel
verbeelde' en haar veelvoudige structuur,
die komen eerst.
Het landschap is een breede
bergweide, groen, ópglooiend tot de kim.
Het is bij 't einde van den nacht, een grauw
groenachtig licht, als onder water, vult
de lucht, men ziet niet waar de zon.
Maar witte, stille nevelslangen glijden
over het veld óp naar den horizon.

Een ster boort door der kimme nevelrand.
Hoog aan den hemel bleekt de lucht wit-blauw.

De zeven schrijden luchtig over 't veld
haar armen met de vingeren verbonden.

Zang der Zeven.
- ‘Agni, die uit d'oceaan
straks het gouden hart gaat beuren,
laat uw bloedig vóórlicht scheuren
nu den nevel, want wij gaan
u begroeten aan de stranden
waar 't vereenigd volkrenheer
rond den rook der offeranden
staat en wacht uw wederkeer.’ -

Zoo zingen zij. Daarop de derde alleen,
van naam GEDACHTE, van kleed ivoorwit:

de Derde.
- ‘Zusters, houdt de handen saam,
zoolang hooger niet gestegen

is de dag.
Roept den naam! Roept den naam!
Laat gezangen, laat gelach
luiden langs uw vroege wegen.
Nog ligt weifeling over de weien,
Wilt niet scheien! wilt niet scheien!
Nevelsluier houdt verborgen
ter dood leidende valleien.
Wacht den morgen! wacht den morgen!
Zusters, houdt de handen saam,
roept den naam!

de Zeven.
Agni, lichtende, veilige!
Agni, heldere, heilige! -
die de volkeren wekt, die de werelden drenkt met licht!' -

Nu zegt de vierde zuster, die van allen
wel 't meest bekoort door gratie van gestalt, -
haar kleed is wit en rose, vlinder-vlerkjes
heeft ze, zij is 't, die PSYCHE wordt genoemd -:

***de Vierde* (*Psyche*).**
- ‘Over de weien in den koelen dauw
laten wij graag de vlugge voeten glijen,
maar bij ons zijn er, die zich wild verblijen
in d'ongewissen schemer en het flauw
nevelgeglans des morgens die nog toeft,
daar hun teer wezen matiging behoeft
door twijfel-lommer van des voldags branden
als 't varenloof in vochtige waranden.’ -

En de drie jongsten, - purper, paarsch en groen
zijn haar gewaden, wapp'rend langs de bloemen, -
maken zich los, in uitgelaten dans.
Zij zijn van sterflijke natuur, aan stof
verknocht, LEEFKRACHT, SCHIM, LICHAAM hare namen:

de Vijfde.
- ‘Maar ik wil voelen den koelen schauw,
maar ik wil drinken den blinkenden dauw,
zal die de dag niet verdrogen?

de Zesde.
Zie door het bevende nevelrijk
kom ik, een levende veder gelijk
schielijk gevlogen.

de Zevende.
O als het oost nog maar droomerig licht
door 't rozige donker der lucht als een schicht
met hangendë armen te glijen,
dat is verblijen! dat is verblijen!

Psyche.
Dat ik het lenige nevelkleed
als streelend fluweel langs mijn leden weet,
langs mijn zachte, zijïge zijen,
dat is verblijen! dat is verblijen!' -

Bij hun wild spel, zegt dan der zustren oudste,
wier naam is ATMAN, dat is: Adem Gods, -
haar kleed glanst rein-blank, met een eigen glans,

naast haar de tweede gaat, wier naam is 't WOORD,
in geel kleedij, met goudglans aan de zoomen,
maar nog versomberd door de schemering: -

***de Oudste* (*Atmân*).**
- '..... Kinderen, ga bij 't spelen niet te vèr
dat u mijn stem immer vinde.....

de Tweede.
Godlijke Zuster, maar zoo hen verblindde
dë al te schitterende morgenster,
die in het dagen sterft? Zie, Lucifer
is wel zóó schoon, hij vreest het dagen niet,
zijn bleekheid overschijnt het morgenbleek en niet
weifelt zijn licht in 't jonge weifellicht.
Zuster, zij zullen dolen als 't gezicht
der zonne mart achter de strakke kim
en Lucifer zijn tintelend geglim,
innig beperkt, zoo hevig fonk'len laat.

de Derde.
Maar kondigt niet zijn gloor de dageraad,
en duidt zijn fijn gevonk niet scherp de richting

van waar wij wachten des Heelals verlichting?
Rust dan van vreugde, lust'ge zust'ren, niet
zoekend den dag, verbonden door het lied.

Zang der zeven.
Harmakhis, die uit de vochte
   vloeden het geweldig licht
heft, verheerlijkend wie zochten
   aanblik van dat heil-gezicht,
Kom ons aanzien, over transen
   van uw nachtelijke hal,
werp de lange vlammenlansen,
Richter, door uw Wereld-al.

Stralende dooder des nachts,
die de zeeën met luister belegt,
die de volkeren wekt, die de werelden drenkt met licht!

de Tweede.
O goede! houd uw glinsterend gezicht
van wie daar spelen niet lang weggericht.
Uw zust'ren hebben het te zeer van noode.

Zie, die zoo zacht gevleugeld is, ter doode
voert haar gewis de jonge dartelheid.
En is zij niet de schoonst' en liefste͡en zijt
Atmân, gij-zelf haar niet het meest genegen?
Zoo wend uw aanschijn weer die jong'ren tegen,
dat zij u volgen kunnen veiliger
en hen uw stem en reine schijn verbinde. -

Atmân.
..... Kinderen, ga bij 't spelen niet te vèr,
dat u mijn stem immer vinde.....' -

2e Acte.

Nu ziet g' in Jahwè's hemelsche paleis
een audiëntie-zaal, in tempel-vorm.
Wit marmer ligt de wijd-gestrekte vloer
als een woestijn van doodsche spiegeling. -
Kolommen van gewrongen malachiet
schragen bij honderdtallen een gewelf
van rose͡albast, doorschijnend als het blad
der roos la France. Gele vlam-figuren
bewegen hevig achter 't hoog-gebogen
onmeetlijk dak van transparanten steen.
Door ronde gaten, die in lange rei

der koepelbogen blinkend midden zijn,
dalen gespreidde bundels puur-wit licht,
die staan als bergen helderheid doodstil
in der gewelven schemer.
Een ontzachlijk
uurwerk in vorm des aardbols door een draak
gedragen, van helgroen en barsch aspect,
tikt met zijn lang en langzaam pendulum,
hard-knakkend door de hooge, stille hal.
Het hoogaltaar staat als ten dienst gereed,
links, met de kleine, zachte kaarsenvonken.
En rechts dë arke des verbonds met heur
viervleugelige wachters, cherubim
van stralend goud. Ook menig crucifix,
en bizantijnsch, en hoog driedubbel kruis
flonkert juweelrijk aan de strenge wanden
achter de zuilen-reien, vensterloos.
Maar d'achterwand, waarheen het oog het meest
beklommen schouwt, dekt een immens gordijn
van wolkdamp, vormeloos, nimmer in rust,
als kronkelende witte stoom, waardoor
een glans komt stralen, zoo bizonder wit,
dat zij, schoon gansch gedempt, het licht vergrauwt
der helle piramiden in de hal.

En op dat wond're nevelscherm verschijnt
zoo nu en dan een schaduw, reuzig groot,
van hand of neus, als een Chineesche schim.

't Schijnt leeg en stil, maar kleine groepen staan
in schaduw der pilaren. Dienende englen
in geel-en-gouden liverei gaan zacht
als glijdend, over 't eindloos marmervlak.
Aartseng'len met vlamzwaarden wijzen en
bevelen fluistrend. Heel licht voetgeschuif
en zeer voorzichtig lachen wordt gehoord.
Maar 't streng conventioneel gemurmel eens
fonteins, die 't held're levenswater stort
in breed kristallen bekken, overstemt.

Soms golven vlagen statig orgelspel
van verre nader, men weet niet van waar,
klassiek ommantelend als draperie
schrille vocaal-klank van een kinderchoor,
zeer ver, zeer vaag, wat schichtig en gezwind
door de gedragen orgelgalmen.
't Is
alles van deftige, gedegen pracht.

Twee zaal'gen wand'len met bedaarden tred

en hoffelijk, demonstratief gebaar
zacht koutend heen en weer, als kapiteins
op de scheepsbrug bij gunstig weer en tij.
D'een is ons aller menschen vader: Adam.
D'ander de wijsste van het jongst geslacht,
Der kind'ren Adams: Darwin, - men herkent
Hun bloedverwantschap evenwel terstond.

Adam.
- 'Maar dit, mijn zoon, kan toch de bron niet zijn
die 't leven mijner jongste kind'ren voedt. -
Ik staar op uw geducht verstand en sta
verstomd hoe 't alles uit mijn lendenen
ontsprongen zijn kan.
Angstig als een hen,
die in vreemd element haar kleinen ziet.

Darwin.
Dat zijn háár kleinen niet.

Adam.
Maar lieve zoon,
denk wat gij zegt. D'oermoeder zelf verrees

uit mij. En hoe kon bastaardij ontzuivren
het bloed van aller dieren vorst?

Darwin.
Dit is
denkbaar, eerwaarde vader, hoewel niet
waarschijnlijk. Want niet één waarneming dwingt
tot dat vermoeden.

Adam.
Maar hoe kunnen dan
al uw ideeën mij aanzien als vreemden
wier taal ik niet versta, en in wier sfeer
ik 't noodigst voedsel voor mijn ziel niet vind?

Darwin.
Door evolutie, door den samenstoot
der buitenwereld met latent vermogen,
dat in u sliep, maar in uw kroost ontwaakt.

Adam.
Dat in mij sliep? Dus droeg ik onbewust
een last van sluimerende machten?

Darwin.
Ja.

Adam.
Dus kan uit mij een heir van wond'ren groeien
van beesten, duiv'len, eng'len, ja, wie weet!
van goden zelf. Mijn zoon, mijn zoon, is daar
geen grens aan die ontzetbre mooglijkheid?

Darwin.
Zij is begrensd.

Adam.
Door wat?

Darwin.
Uw voorgeslacht.' -

Zwaar fronst zich nu bij dit vermetel woord
des menschenvaders breed-gewelfd voorhoofd.
Hij staat, en zijn groot-blinkend oog beschouwt

onder de witte, neergebogen brauwen, fel
het verre kindskind, dat dit zeggen dorst.

Adam.
- ‘Meent gij Hem, die der Heem'len maker is?

Darwin.
Ik meen al wat er zwemt en vliegt en kruipt.

Adam.
Kind, waar' uw lijk niet in gewijde crypten
en onder tempelschaduw neergelegd,
ik noemde dit der hellë, en verhief een
aanklagen tegen u. Dus gij ontkent
mijn wezen, mijn bestaan, mijn heil'ge herkomst?

Darwin.
Ik ontken niets, maar ik speur na de wegen
van uwen Maker stil en aandachts-vol.
Hij schiep u door Zijn Woord, maar op vervlochten

en wonderbare wijze, niet als 't ons
in onzen eenvoud scheen. Maar is daarom
uw herkomst minder heilig? Ook het dier
is de adem Gods in slijk, - wat zijt gij meer?' -

Nu zwijgt de grijze patriarch en meet
zijn stap bedachtsaam naar het klokgetak,
hoofdschuddend nu en dan.
De kinderstemmen
zwerven schielijk als een vlucht zwaluwen
door 't grootsch lokaal, en d'orgelgalm zwelt aan.

Zegt Adam, zacht, als een die vreest zichzelf,
leggend zijn ruige hand op 's andren arm:

Adam.
- 'O kind, uw wijsheid voel ik als 't zoet gif
dat Noah bracht te schande, door mijn bloed.
Waar bleef de schuld, waar bleef de harde last
die mijn trotsch hoofd gebogen heeft gehouden
tot 't doodsuur en daarna, - als elk herbergt
slapende slangen, het verholen erfdeel
van een vuig en beestachtig voorgeslacht?

Darwin.
Eerwaarde, goede vader, doe mij geen
ethische vragen. Ik was maar een molen
die wetten maalde⁀uit groote stapels feiten,
en hield mij altijd onbevoegd tot meer.

Adam.
En dat's der kind'ren wijsste! Draagt dan uw
geslacht zoo lichtlijk mijner zonde druk,
dat gij uw hoofd daar niet mee hoefde breken
en zeggen kon: 'k heb beter bezigheid?

Darwin.
Ik droeg veel leed geduldig, deed mijn werk,
en liet mijn geest een blanke spiegel zijn
voor 's werelds fenomenen. En ik heb
tevreden en ook vreugderijk geleefd.

Adam.
Te vroeg! te vroeg! mijn zoon, gij hebt uw kop
verscholen in het dorre zand der feiten.

De heete storm der zonden kent gij niet!
De gloedwind van de zonde! - van de zonde!' -

Dë oude hand schudt en pleegt voor 't gelaat
een lang-gewend gebaar van oude smart,
de rimpelen behoedsaam overspreidend.
De jonge eng'len zien 't, en gaan wat zachter.
't Gefluister in der zuilen schauw verstilt.
Een groote stilte valt. Alleen de klok
tikt dreigend harder, achter 't hoog albast
spelen de groote vlammen wild en stil.
Een reuzenvinger schaduwt op 't wolkscherm
tot luis'tren manend.
Dan scheurt plotseling
een ijzig-helder fluit-getierelier
met wuften val en speelsche melodie
de stomme kreits van weidsche statigheid,
en dartelt langs de strakgespannen bogen
en huppelt over 't gepolijst porfier
en doet de teed're kaarsen-vonken trillen
als van bedwongen schrik.
Zoo ongewoon
is dit, dat ieder roerloos wordt en staart

elkander aan. Tot voor des eerzaals poorten
't spel plots afbreekt.
En zie, die gaan niet op.
Maar niettemin wordt op hun somber brons
hierbinne', op eens, een rood figuur zichtbaar.
Die is maar klein, maar van zoo zeldzaam rood
en met een air van zoo intense vreemdheid
dat een gerucht van schrik en aandacht loopt
van groep tot groep.
Het vingerbeeld vliegt neer.
Het wolkscherm blijft in wezenlooze blankheid
ernstig en kalm.

De Roode komt - 't is Satan. -

Hij schrijdt in eleganten, rooden rok,
in zwart-satijnen kuit-broek, zijden kousen,
sierlijke schoenen van verlakt, naar vóór,
zeer fijn en kunstig op 't ruim marmerveld,
in een subtiele scherptë, onverlet
midden in 't zwijgen en 't ontzachlijk ruim.

Wel is zijn aangezicht nerveus en bleek,
maar van voornamë en mondaine bleekheid

en masker-strak, met kalme courtoisie
in eenen vasten glimlach-schijn verstijfd.

En met volmaakt, gedistingueerd gemak
gaat hij de norsch-gewrongen zuilen langs,
in 't midden, gansch alleen, door alle kringen
van 't door de zaal'gen zelfs vermeden licht,
een brandpunt aller blikken, onder 't stom
hoon-staren der majestueuze pracht.

Dan wendt hij om, en 't fonklend glas vóór 't oog,
neemt hij de dingen en personen op.

Maar Michaël, die d' eerste der aarts-eng'len
en de bestemde⁀in dit bedrijf zich voelt,
verlaat, fier door beproefde meerderheid,
de groepen, waar uit menig goudblond hoofd
zacht blauwë oogen, wijd van vrees en wonder,
naar den Gevloekten zien. Hoog-opgericht
als een getergdë adder, 't vuurzwaard weggewend,
gaat hij den vijand langzaam tegen.
Die geeft correct een kleine, witte kaart,
en tuurt lorgneerend weer de wanden langs.

Michaël.
- ‘Wat 's dit?

Satan.
Mijn naam!

Michaël.
O, dat ik dien niet kende!

Satan.
Vergeef, dit 's niet voor u. Is er vandaag
geen audiëntie?... Soms een misverstand?

Michaël.
Is dit berouw en boete?

Satan.
Sta mij toe
mij tot uw principaal te richten.

Michaël.
Wacht!' -

Met een gerucht van natte vlaggen, plooit
de hemelling zijn zware vleugels uit
als witte tenten, en hij prosterneert
zich diep voor 't Allerheiligst. Dan bewegend
de slanke beenen als een struis, slaat hij
de wierook-zoete lucht met wieken door,
en zweeft nu, stil het lijf, tot 't dampgordijn
hem snel verzwelgt, zoo dat geen spoor verblijft.

Afwachting. -
Buiten, voor de bronzen deur
bedekt gedruisch, gehinnik, schetterlach,
fluitgeluid, op en neer, zacht, kort, profaan.

Daar dreunt een oude, zware manne-stem,
zóó klankvol, dat de sidderende harten
der hemellingen voelen een bedaar,
als bange kind'ren bij de moeder-stem.

't Wolkscherm wordt als gespannen laken, strak,
en gaat verblindend stralen, - maar niet óp.

De Vader.
- 'Het kan niet zijn.. Het kan niet zijn! - het kan
niet zijn.' -

Weer stilte. Dan een and're toon
als die van een violoncel - vibreerend
van sentiment, als hingen zware tranen
aan ied're boog der gouden klank-guirlanden:

De Zoon.
- 'Waarom dan niet? - Waarom dan niet? - als hij
komt in berouw.' -

Wederom stilte, en dan
zing-fluisteren, als zilv'ren aeools-harpen
die avond-zeewind in een dennewoud
doet zingen, duid'lijk, maar als van heel ver.

De Heil'ge Geest.
- ‘Is uw genade dan niet eindeloos?’ -

Als na een poos d' aarts-engel weer verschijnt
heeft zijn gelaat dat streng vertoon van plicht
die minder zwaar valt dan 't wel schijnen wil.

Michaël.
- ‘Nog eens: Komt gij berouwvol? - Zoo niet: ga!’ -

En des zwaard's vuurstraal wijst ter poorte heen.

Satan.
- ‘Zeer wel, ik ga. Groet uwen Heer en zeg
dat het mij leed doet om mijn Vriend en Broeder.’ -

Zijn speksteen-bleek, verfijnd gelaat verraadt
geen flauwst' emotie. Van uit d' oksel neemt
hij dan tot gaan de platte klaphoed, die
hij uitklapt voor 't gebruik.

Dat geeft een slag
die dond'rend door den trotschen tempel knalt.
De poorten dreunen, een verdonkering
bevangt al 't licht - droef stijgen van 't altaar
fijne rookstengels der gedoofde kaarsen.
Een rits'lend heir van weeke, zwarte rozen
daalt langs de wanden, vlekt den blanken vloer.

Vervaard geroep. Bliksem van hooge zwaarden.
Jahwè's in-krijg-geduchten schrijden saam
herdenkend d' oude veete͡en zegepraal.

Maar zie, daar zwijmt 't geheimvol nevelscherm
als morgendauw voor middaghette weg,
omwolkt in ijle sluiers nog de groep
der Hoogsten op drievoud'gen troon van licht,
en lost zich op in tint'lend aetherblauw,
dat in een grondeloos prospect omringt
de zetels der Algoeden. Men weet niet
wat men ontwaart. 't Oog herkent wemeling
van koren in de zon, zongloed op transen
van witte steden, kleur'ge vogeltjes
fladd'rend in myrten en laurier, gebloemt'
en spinrag vol van fonkelenden dauw,

en cirkel-regenbogen over zeeën
ver weg, ver weg, met stille schittering.

Zoodra nu de bewogen schaar ontwaart
van hunnen Heer de kalme majesteit,
de zachte blik des Zoons en de geruste
glans die uit 's Heil'gen Geestes aanschijn blinkt,
herwint hen vreugde.
Halleluja-roep
vervangt krijgskreet. En als een katarakt
van hooge rots, stort orgelspel en koor
de hallen vol zwaardreunende muziek.

Tot Jahwè heft de hand, die mensch
en aarde⁀en hemel schiep, - en alles zwijgt:

De Vader.
- 'Kom voor mijn aangezicht, mijn zoon! en spreek.
De tempel mijner liefdë overwelft
uw hoogste hoogmoed. En mijn vaste macht
ducht dë ontkeet'ning uwer stoutheid niet.
Ook úw naam doet de vloed mijns toorns nog niet
verzwelgen 't bloeiend eiland der genade.

Spreek, mijn rampzalig kind, zeg uw berouw!
Zie, voor één woord van deemoed doe ik op
mijn vader-armen, Edens ertsen deuren.' -

Luid juicht het koor, en alle zaal'gen juichen
luid om huns Heeren goedertierenheid.

Spreekt Satan, rechtstaand, helderstemmig, vast:

Satan.
- 'Mijn Broeder, die met kindernaam bedeelt
één, die 't gewicht der vaderlijke rechten
te zwaar zou maken, zelfs voor u, - reeds weken
mij zonder deemoed Edens deuren op.
Schrik sloeg om 't hart der trouwen. En er dreigde
strijd, waar men zegt dat eeuw'ge vrede woont.

Maar ik kwam niet in krijgslust, goede Broeder!
Zie mijn vreedsaam tenu, 't onschuldig wapen
dat uw armee deed heffen 't bliksemzwaard.
Het tij verloopt, mijn Broeder, en ik kom
bakens verzetten. 't Tijdperk des gewelds,
van lans-stoot, zwaard-gekletter, krijgs-klaroen,

van oud, barbaarsch, gedemodeerd vertoon
heeft nu wel afgedaan. Wien imponeert
nog harnas, helm, vuursabel, vlammenschild?
Hoe kunnen wij voor menschenoog bewaren
't waardig aspect, gekleed in een wit hemd
of ridderdracht, zooals z' in carneval
en opera gewend zijn. Dat was goed
eeuwen geleden, toen 't eenvoudig ras
verhevenheid eenvoudiger begreep.
Maar nu maakt zulk een obsolete staatsie
ons-zelf fossiel voor elk verstandig mensch.

'k Vertrouw, dat gij begrijpt, dat een gevecht
als vroeger, in de wolken, met bazuinen,
bliksem en donder, solfer, en zoo voort
ons nutteloos zou ridiculiseeren.
En wèl weet gij, dat deestijds, uw gezag
niet in dit opzicht veel meer lijden kan.

Vriendschap beweegt mij - ei, wees zoo beleefd
en glimlach niet - noemt gij mij niet uw zoon?
Welk kind erft van zijn vader enkel kwaad
potentieel, zonder wat actief goed?
Vergeef - 'k begrijp, hier is een misverstand

dat uw schijnbare⁀onhofflijkheid verklaart.
Gij denkt: Mefisto spreekt tot u, de schalk,
die wenscht 't effect van ironie te zien.
Laat mij 't opheld'ren, Mefistofilis,
Beëlzebub, Belial, zijn mijn narren.
Ik, Satan, ben hun meerdrë, en spreek ernst.

Vriendschap beweegt mij, Broeder. - Klinkt u niet
dat Broeder eervoller dan Vader? Denk
't menschvolk hoort scherper dan voorheen, eens broers
schandroep klinkt niet zoo dóór als die eens zoons.
't Menschvolk denkt verder dan voorheen, en vraagt
naar Erflijkheid en 's euvels herkomst. Gij
kunt dat niet op een slechte moeder gooien.

Dus, Broeder, vriendschap, vreedsaamheid en wil
tot vergelijk in onze misverstanden
bracht mij tot u. Geen strijd, maar arbitrage,
niet 't stom geweld, maar rede, niet 't vuistrecht,
maar 't recht des geestes richte tusschen ons.
Moet d' aarde⁀in deze 's Hemels voorbeeld zijn?
Nu komt 't mij voor, dat gij niet kunt bewijzen
uw meerderheid, het zij dan door geweld.
Wat is die deemoed, die gij van mij vergt

anders dan 't juk voor d' al te rechten wil,
de blindenkap voor al te vrije blikken,
't hoedje⁀om daaronder 't fier gemoed te vangen,
lap in Gerechtigheids gereten mantel,
doekje voor 't bloeden van 't vermoord verstand?

Vraag ik uw deemoed?
Stond mijn zaak zoo slecht
dat 'k die behoefde, zou 'k dan 't eigen onrecht
nog willen rechten door mijns Broeders val?
Hierin ben i k het voorbeeld aller wijzen.
Vroeg Newton deemoed voor zijn leer? of Kant?
U volgden Nero en Caligula.

En zooals eens de lang getergde naties
verbaasd bemerkten dat een ijle schim,
't mergloos hybried van vrees en fantasie,
G e z a g , hun bloed en hoogste leven zoog,
en hun spook-boeien met gelach verbraken,

zóó slaat des menschen edelst intellect
den deemoedsbeker lachend uit uw hand.
't En lust uw minnedrank niet meer, 't doorziet
den treek, wilt gij het u doen lieven
laat hen dan d' oogen helder, 't hoofd recht-op.

Zoo deed ik, en 'k verklaar vooral daardoor,
niet door mijn grooter charmes, 't wassend tal
der mijnen. Hou 't ten goedë als ik u
raad geef - maar heusch! der besten liefde wil
minnedrank noch cosmetisch supplement -
en komt niet op commando, noch gebogen.
Laat elks ziel vrij en recht. En uw aanhang
wint in gehalte͡en tal, niet dan wat dames
of halve dazen kunt g' ermee verliezen.

Is dit geen vriendschap? - Denk toch niet aan nijd!
Wat zou ik u benijden? Eer bedroeft
mij de toenemende miskenning van
uw werklijk zeer bizondre kwaliteiten.
Ruimte is er t' over, zielen zat, wat let
een vredig buurschap onzer beide rijken?

Opdat dus dit onwaardige getwist,
dit lamentabel en kleinsteedsch spektakel,
dit demoraliseerend voorbeeld voor
't haast mondig menschgeslacht, een einde neem
kom ik tot u. Aan mij was d' eerste stap
want uw belang staat meer dan 't mijn op spel.

Hoe de uitslag van 't gekibbel zij, 't komt mij
meer in prestige⁀en sympathie ten goede
dan wien zich God van liefde⁀en vrede noemt.' -

De spraak zwijgt, die als droog, bizar gewas
gedoornd opschoot in vochtig zwoele serre,
en schoon verwelkt, nog dor en steeklig dreigt.
En er ontstaat een stilte⁀als nooit te-voor
het hemelsch land beving.
Alle licht trilt
als hafte-vleugels, als de lucht bij hitte.
Stil staan de groote vlammen, des fonteins
heldere vloed vloeit sluipend, en de klok
beweegt de⁀enorme slinger zachter, zachter -
als adem van een stervendë.
In groot
benauwen staart elk hemelling naar 't gaan
van Jahwè's borst, die stil en traag zich heft,
en naar de schaduw der onpeilbare⁀oogen.

Dit duurt zeer lang, en 't is als een bezwijm.
Daar kraakt een deur, er gaat een stille tred
blootsvoets op 't kille marmer. Zacht geschuif

als wanneer een diaken, bij 't gebed
collekte houdt. De stroeve, schrale Tijd
gaat met zijn zeis behoedsaam door 't gedrang,
koel maar eerbiedig, als een bidder gaat
door 't treurende gezin des dooden. Dan
voor 't uurwerk wachtend, ziet hij naar den Heer.

En na Diens lichten hoofdknik, windt hij op
't zwaar mekaniek met hakkelend geraas,
verzet de gouden wijzers, en gaat heen.

Dit breekt den zwaren ban, langsaam herleeft
geluid, gemurmel, tik-tak en beweeg.
De grootsche bogen boven Jahwè's oogen
ronden zich over glans, en zijn mond spreekt:

de Vader.
- 'O Lucifer, o mijn zoon Lucifer,
Glorie mijns huizes vóór uw droeven val!
Zijn dan gebarsten alle zielesnaren
die in u zongen als die klank u riep,
die eenmaal lief mij boven alles was,
en licht mijn lippen maakte bij het noemen?

Want droegt gij niet mijn licht tot waar de nacht
vliedt van de grenzen van mijn lichtgebied?

Ik maaktë u, en van dit eigen Hart
dat 't bloed des noodlots door mijn wereld stuwt,
nam ik een deel en lag het in uw handen.

Toen hebt gij 't van den Oorsprong afgewend
en tot een instrument des Doods gemaakt.

Slechts om de grootte van mijn liefde leeft
gij nog, en om mijn diepere besluiten.

Maar weet, dat eenmaal, op gezetten tijd,
zoo gij niet zelf keert, ik de gift herneem,
en sla u in den kluister van mijn Wil.' -

Luid juicht het Koor, en alle zaal'gen juichen
luid om huns Heeren oppermachtigheid.

Weer, tot verbazing, boort gansch ongedeerd
de doornenspraak de gouden stilte door:

Satan.
- ‘Dan Hosianna! Broeder, - als mijn kwaad
onder de vlag gaat varen van uw wil.
Hoe moet ik dit verstaan?
Was dan uw hart
als chipolata, zwart en rood en wit,
en kreeg ik een zwart stukje? Dat gij eens
tot eigen smaad weer zelf zult moeten dragen?

Of was het enkel blanc-manger, bedorven
door zwarte saus van mijn perversen wil?

Maar Broeder, dán? Wat onderscheidt ons dán?
Wij dragen 't zelfde, d' een zus, d' ander zóó.
Wij richten 't zelfde, d' een links, d' ander rechts.
Wat waarborgt dat gij recht gaat, ik verkeerd?
Waarom zal i k niet kluistren in m i j n wil
dat hartedeel dat gij draagt?
Wees gerust
dit's enkel demonstratie, geen bedreiging.
Maar wat zal, 't zij dan ruw geweld, beslissen
wie deze spijs naar 't echt recept bereidt?
Ei kom, waartoe dat eeuwig concurreeren?

Waartoe die jacht naar opperheerschappij?
Baas boven baas zijn, 't laatste woord behouden?
Het is zoo kinderlijk, zoo onverstandig,
zoo 'n slecht exempel voor het volk, dat zelf
't inzicht voelt groeien, en op-ziet naar ons.

Laat elk zijn meug. D' een houdt nu meer van witte,
d' ander van zwarte saus.
En hoe betoogt
Gij 't zoet aan eenen die het bitter proeft?

de Zoon.
O Doods-apostel, is de Dood, de Haat
dan zoeter dan het Leven en de Liefde?
En wie kiest hel, als 't web des schijns verscheurt?

Satan.
Mijn teed're neef, gij zit te veel in huis.
Gij moest meer in de wereld komen, wel!
hoe kunt gij u zoo zonderling vergissen?
Neem eens een kijkje -
't Is hier mooi genoeg,

maar, met verlof, niet zeer geanimeerd.
Neem eens bij mij een kijkje,
'k Wed, gij wilt
niet meer terug. Dát's leven! Zijn daar niet
d' interessantste, levendigste zielen?
Daar 's Alcibiades, daar's Alexander,
Julius Cesar, Nero, Charlemagne,
de groote Frederik, Napoleon,
Pythagoras, Socrates, Epicurus,
Philo, Lucretius, Bruno, Spinoza,
Luther, Voltaire, Mirabeau, Rousseau,
Paul II, Lucrezia Borgia, Benvenuto,
Ribera, Goethe, Heine, Shelley, Keats,
Coleridge, Byron, de Musset en Poe,
Marlowe, Defoe, Swift, Nelson, Bolingbroke.....
Enfin, wie noemt zë allen, filosofen,
veldheeren, zangers, schilders, - zeg gerust
dat 't vurigst, edelst bloed der stervelingen,
de wildsten, sterksten, die het meeste leven
verwekten in de ziele-brouwerij,
bij mij belandden. Noemt ge dat de dood?
Ga heen en vraag wie hunner wil verlaten
mijn schoon verblijf, waar 't gouden vlamtapijt
't fluweelzwart der grotwelvingen versiert,

waar lava-meren fonk'len in den nacht,
zeer grootsch en artistiek, waar rotsravijnen
het woeste land met zwarte voren groeven,
door vuurcascaden knetterend verlicht -
Ah! dat is and're kost! - Waar alle schijn
van wat banaal of ploertig is ontbreekt.
Wie ruilt dat voor een hemel van verveling,
van saaie statigheid, banale pracht,
bestendig lofgepsalm - een rijk van stakkers,
gerecruteerd uit hofje, hospitaal,
diaconie en seminarium -.....
Ik vraag exkuus! - te krenken wensch ik niet.....
Heb 'k soms onwillens.....

de Vader.
Houd op - of bij God!....

De Zoon.
Vader!.....

De H. Geest.
Vader!.....'

Op Jahwè's hand, eer die ten vloek zich heft
legt elk van bei de zijne, zacht verwijtend.
Nu ziet hun blik naar Hem. Langsaam verstomt
't dondergerommel dat Zijn toorn verkondde.

Dan zinkt het Hoofd diep in den grooten baard.
Maar d' oogenschaduw schijnt aldoor gericht
op Satan, en zóó peinst de Vader lang.

de Vader.
- 'Michaël, bied den vreemde 't brood, den wijn,
en 't wijwater, dat hij zich voed' en reinig.
Mijn kind'ren allen, bidt voor dezen, want
er is geen and're slechtheid dan verblinding.

Satan.
Dank voor uw heuschheid en dit schoone woord:
'Er is geen andre slechtheid dan verblinding'
Voorwaar! hier is 't embryonaal idee
waarvan 'k zelf zwaar ging, in uw woord geboren.
Niet anders poog ik staag te doen betrachten

door wie mij zoekt. De vrije, klare blik,
het onverblind gezicht, het heldre kennen,
dit prijs ik aan, en dit ook deed mij winnen
veel groote⁀en wijze volgers, Claude Bernard,
Vesalius, Galenus, Magendie,
en eerlang Mantegazza, naar ik hoop,
en duizend and'ren, altegaar verdoemd,
om lijkenschennis of exces van wreedheid.

Michaël.
Neem 't brood, den wijn, het water, wasch en laaf u.
O mocht het heilig vocht uw arm oog geven
bij scherpte, kracht het god'lijk schoon te zien.

Satan.
Ah - wijn van Cana - kostlijk! Dit was toch
uw wijsste wonder niet, mijn lieve neef.
Een hach'lijk precedent. Gij, Michaël,
deelt mijn neefs dwaling, wat de schoonheid aangaat.
Zij bracht mij winst van eed'le volgelingen,
Cellini zocht de schoonheid en vond mij,
de Quincey dook in 't zwart laudanisch diep

de schoonheidsbruid na, en viel in mijn handen.
En als de lente-kikkers in een sloot
springt d'een na d'aar van schoonheid-dorst'ge jong'ren,
den eersten na, in 't diep narcotisch meer,
absinthisch, nicotinisch, alcoholisch.
Zoolang nog godlijk schoon in d'orgie woont
mocht gij wel eerst weer alle wijn in water
verand'ren, lieve neef, dit waar voor u
en uw getrouwen, heilzamer mirakel.
Niet door te weinig, maar te veel het schoon
te zien, loopt 't goede menschvolk in mijn armen.
Uw Heer legt schoonheid tot in 't kleurenwaas
dat op verrotting schemert, in de zonde,
in 't vuil van armoe, misdaad en verval,
en schoonheid voor den man ook in den man.
Dit was mijn sterkste hulp, bracht rijksten oogst
van uitgelezen zielen in mijn rijk.
't Puik der Hellenen, Buonarotti, Shakespeare,
en bijna elk modern man van distinctie.

de H. Geest.
Wat baat de glans van schoonheid, kunst en roem,
waar Liefde⁀ontbreekt? de Liefde⁀is meer, wie haar
getrouwlijk zoekt, hoe zal die kunnen dolen?

Satan.
Verheven nicht, naamloos etherisch wezen,
uw eenvoud roert mij. Wie had ooit gedacht
dat hier 't van oudsher herderlijk bedrijf
zoo'n pastorale⁀onnoozelheid verzelt?
Ik denk, uw lam, uw duifje weten meer
dan gij van Liefde's gruwel-volle wegen.

Hoe goed is 't dat ik kwam! Broeder, mij schijnt
de heil'ge Geest uws Rijks door te veel vrede,
te weinig hardheid, weerspraak, oppositie
in jammerlijk verval. Als elke staat
in weelde van gerustheid, in gemis
aan oorlog, onrust, oproer, hongersnood.

O zaligen, mijn vrienden, 't is niet goed,
noch prettig, zooveel onvermengde deugd.
Dat zoet gaat walgen, al die vreê versuft.
Gedenk het volk dat aan den Rijnmond woont,
in groene weiden, tusschen dikke koeien,
onder speciaal bestier van Neerlands God.
Door koffie, suiker, peper, nootmuskaat
in goeden doen geraakt, zijn zij gaan soezen

als dik-gevreten slangen, en ontaard
tot een kleinsteedsch, bekrompen, vadsig volk.
Niet eer zij zijn geschimpt, getrapt, vernederd,
niet eer ze braakten den verzwolgen buit,
niet eer ze bloedden, en er moesten laten
papiertjes, vrede, rust, vroom zelfbehagen,
niet eer ik in hen vaar, herleeft hun kracht.

Zoo hokt gij hier in 't ouderwetsch idee
dat leven, liefde, schoonheid in verbond
en eeuwig monopolie met u staan.
Dit 's zoo gevaarlijk, want elk kind op aard
ziet beter, en wat moet dat dan gaan denken,
als 't ziet dat gij u groothoudt door een waan?
Zoowel de liefde⁀als 't leven en de schoonheid
bedot u, en speelt heim'lijk in mijn hand.

Ziet gij mijn vriendschap nu, mijn Broeder?
Nooit
was 't menschenras zoo ongeneigd een schijn,
hoe lief en vol bekoring ook, te dulden.
Als honden die bloed proefden volgen zij
der waarheid bloed-spoor, en zij achten niet
of 't voert ten lichten hemel of ter hel.

de Vader.
Voorwaar, gij zegt het. En het is hun heil.

Satan.
Gewis, - en naar elk hoopt van ons, het onze.

de Vader.
Er voert maar één bloedspoor op Golgotha. -

Satan.
Ja, naar een bleeke, doodgebloedde Waarheid.

de Vader.
Mij vindt, wie 't volgt. Hij breekt den schijn des Doods.

Satan.
Ook hij die van den boom der kennis at?

de Vader.
Ook hij. Ben Ik niet aller kennis eind?

Satan.
Toch stond ‘Verboden Toegang’ aan dien weg.

de Vader.
Die was onmidd'lijk, en den mensch te zwaar.

Satan.
Toch door den mensch gekozen.

de Vader.
Tot zijn ramp.

Satan.
Maar met uw wil?

de Vader.
Wat is er zonder Dien?

Satan.
't Is wel! ik zal niet verder insisteeren.
Uw rol is toch al zwaar genoeg. Wie kan
zich daaruit redden, met een zweem van recht:
Gij 't eind des wegs, maar de weg zelf verboden,

't heilzaam verbod geschonden, mèt uw wil.
Enfin, 't zijn dan de snuggersten ook niet
die 't moeten slikken.
    Broeder, nu hoor mij:
Ik ben gewis, met mant'len van mysterie
omhult ge wonden, akelig en diep.
Omplooi uw vaste voeten nog zoo breed,
zie, zie, de bloedplas leekt al breeder uit
en bleek en bleeker wordt uw groot gelaat.

Nu hoor: ik wensch niet uwen ondergang.
Ik dien mijzelf, en doe dit met verstand,
't recht en de waarheid dienend, om mijzelf.
Maar waan u sterker niet dan die, gedoog
hun dienst met onbegrensde tolerantie.
Merk der tyrannen lot, de geest van vrijheid,
van mondigheid scheurt boeien overal.
Dam niet den stroom af, leidt hem tot uw wèl.
Geef toe, geef toe, wees niet uw menschenkroost
een raadselachtig, autocratisch Vader.
't Zal hen vervreemden. Kind'ren worden groot.
Zij willen kennen, minacht niet hun wil.
Doe held're daden, pleeg een helder recht,
En als gij wonden hebt, verheel ze niet.

Dit brengt u nader 't eerlijk menschenhart,
dan 't schuilen achter dogma en geheim.' -

Vreeslijker zwijgen volgt het vrees'lijk woord.
En droefenis, een zweem van droefenis
drukt langsaam Jahwè's oogeleden neer,
die haar nooit droegen, dan om menschenwil.
En door een wonderbaar verband bevangt
die schaduw van compassie 't lichtrijk gansch.

't Albast schijnt zwart, ontzetbre teekenen
als van grauw vuur, ontbranden in 't wit licht.
Een oog staart uit een driehoek, koel en groot,
en is verdwenen. Klagen als van wind
op verre heiden, trekt rondom het huis,
in tragen ommegang.
Binnen is 't stil.
Maar 't snikken uit der eeuwig-blijden schaar
schokt overal de donk're stilte zacht.
En bevend gaat door 't groot en stom gewelf
ontroostbaar blaten van het kleine Lam.

De Duivel toont ontroering noch triomf,

maar proeft den wijn aandachtig en bedaard

Satan.
- ‘Daar 'k eenige sensatie meen te zien
veroorzaakt door mijn toespraak, naar 'k me vlei,
stel 'k voor, mijn Broeder, tot een beeld en steun
van mijn beweren, en tot aller leering,
de keus te doen van eenig wereldsch feit.

de Vader.
Tweemalen is des duivelspels genoeg.
Hiob en Faustus hebben u geleerd.

Satan.
O gansch iets anders, t' eenenmaal iets anders.
Ik vraag geen vrije hand, alleen attentie.
Tot interventie heb ik lust noch nood.
Ik richt alleen der hemellingen blik
op een serie van aardsche⁀evenementen
opdat zij zien hoe 't onverdorven hart
door louter liefde⁀en neiging tot het hoogste,
recht streeft, met open oog en vrijen wil,
naar mij, die het zal liefderijk ontvangen.

En hoe zoowel het aardsch als hemelsch Recht
is een chimère, voetveeg van het Lot.' -

De Vader legt aan wederszij de hand
als marmerplaten met een vlak contact
op d' open hand van elk der beide Naasten,
en men verwacht 't Drieëenig raadsbesluit.

Maar eer het klinkt, schrijdt door de rijen aan,
een heerlijke gestalte, licht-getooid
in eeuw'ge jeugd en lange gouden haren,
blozend, met hooge gratie, door een kamp
van goedig moedig-willen-zijn, en schroom.

Het hoofd des Duivels, opziend, toont voor 't eerst
hooger emotie, en een scherp belang.

Eva.
- 'Vader, vergeef Uw dochter, als U dunkt
haar doen vermetel, - eindeloos vertrouwen
op Uw genade⁀en grootheid drijft haar aan.

Gun dezen zijn begeer, dat hem nog eens

de grondslag zijner eigenwaan ontgeeft
en hij niet vind, voor toeverlaat, dan U.

Houd hem ook in ons midden, tot zoolang.
Sterk zijn de wijdingen van 't eeuwig heil,
gansch onaantastbaar gelukzaligheid.
Wat zou ons kunnen schaden?
    En is hij
niet Uwer scheps'len één. O zekerlijk
bevond ik alle ranken niet verdord
die hem nog hechten aan zijn goed, hecht heil.

Laat ons die drenken met goedaardigheid.
Laat ons hem door 't gezicht der vreugd beleeren
die Uw geliefden bindt tot één gezin.
Hij vroeg bewijs, maar wat heeft goedheid meer
bewijs dan 't stil betuigen dat z'er is?' -

Door de bekoring van haar zoete stem
komt als een glimlach en een zachter glans
verheld'ren d' onrust der onsterflijken.
Satan's oog fonkelt van een hoofschen lach.

De Vader geeft de handwenk der genade.
Tot zachtkens, als bij herfstavond de dauw
de lage landen, Hem 't wolkfloers verbergt.

Gezang ontstijgt met luchtiger bewegen
de los-wordende groepen. 't Koor ruischt in.
Het vreemd geval wekt levendiger toon,

men overwint den schroom, de jongren 't eerst,
en meen'ge scherts en fijn-verwonden woord
geeft d' eed'le vreugd van ridderlijk verkeer
met vreeselijksten vijand.
't Avondmaal
ziet men nu spreiden, tot een feest den gast.

Het fluitgespeel, gehinnik en gejoel
trekt weg van voor de poort, en sterft heel ver.

Diep onder, op de donkere aard, vangt aan
terzelfder tijd, het volgend droef tooneel.

3e Acte.

Het zijn Siberiëns vlakten, wijd-besneeuwd,
in barre nacht, men ziet er huis noch steg.
Uit 't zwart woud in de verte galmt gehuil
van wolven, ver nog, maar dat naderkomt.
Door hooge, zachte sneeuw strompelt een man
uitgeput, sling'rend als een tol die ophoudt.

Iwan.
- ‘'t Is uit! - 't Is uit! - Ik kan nu toch niet meer.
'k Heb 't niet gezocht. - Heb 'k niet mijn best gedaan,
geloopen, veertig dagen, door de sneeuw,
gekauwd bevroren brood, gedronken sneeuw?

Wie zegt nu nog dat ik niet leven wou?
Zie, God, mijn goede wil. De sneeuw is zacht
en dik en warm. 'k Heb al zoo lang verlangd
lekker te slapen in de dikke sneeuw.

Hoor! - hoor ze janken! - eer ze bij me zijn
slaap ik. Zie goed, God, dat ik niet meer kán.

Moet 'k wachten tot ik val? of mag 'k gaan liggen?' -

Nu valt hij, en blijft liggen, 't hoofd op d'armen.

Iwan.
- 'Daar! - dat's goddank het eind. Nu kan geen God
zoo wreed zijn nog te vergen dat ik opsta.

Een Priester.
Hé, vriend! wat is er met je? Sta eens op.

Iwan.
Ga heen. Laat më in vredë. Ik ben óp.

Priester.
Hoor je de wolven niet? Sta op, sta op.

Iwan.
Ga heen. Wees vrind'lijk. Stoor mijn sterven niet.
Ik sliep al haast. Hoe zelden is 't zoo licht.

Priester.
Neen, je moet wakker blijven. Slaap is dood.

Iwan.
O vriend, wat doe je? Wie kan nu zóó sterven?
Dat's vuur! dat brandt! - Is dat in naam van God?
Hoe wreed. Ben jij Gods knecht? Is dat barmhartig?

Priester.
Maar, arme stakker, waarom wil je sterven?

Iwan.
Waarom zou 'k willen leven?

Priester.
Dat's Gods wil.

Iwan.
Goed. Dat zei 'k ook. Toen heb ik 't lang gewild.
Nu is mijn wil óp. God moet toch vergeven
dat ik niet zóó lang willen kan als Hij.
Nu wil ik dood, die zoeter lijkt dan leven.
Neemt Hij dat kwalijk? Ik deed zóó mijn best.

Priester.
'k Geloof 't niet, man. Dat's woordenschijn. Je wilt
meer dan je weet. Je raaskalt maar, door kou.
Bedroog een vrouw je? Leef j' in vrees voor schande?
Hoe anders kan een mensch nu sterven willen?

Iwan.
Schande verdien ik niet. Niemand bedroog me,
zooals ikzelf mezelf. Vadertje, hoor eens....

Priester.
Maar gauw dan, man, - de wolven - en de wind. -

Iwan.
Allerlei groots heb 'k van mezelf gewild.
Allerlei groote daden. Vreugde⁀en pracht
wou 'k storten als met kommen over 't land,
over de wereld, over al wat leeft -

Priester.
Zondig, zondig! -

Iwan.
Vadertje, 'k had zóóveel!
Ik ben geen boer. 'k Had macht zoo goed als wil.

Priester.
Ei! - en waarom dan niet....

Iwan.
Waarom dan wel?
Wie gaat nu zaaien op de sneeuw? Dat's mal,

daar lacht men om. Zoo lach ik om mezelf.
Wie zal nu iemands doodbed gaan optooien?
En d'aard gaat dood, de zon gaat dood, wij menschen
wij dansen in een sterf huis. Kijk de maan,
hou je die voor een lamp? Maar 't is een doodskop.
Vroolijk, zoo'n ding dat altijd om je draait -
Gedenk te sterven -

Priester.
Goed, gedenk te sterven -
Maar ga dan in een klooster, leef voor God -

Iwan.
Vadertje, dat begrijp ik niet. Ik zie
de wereld miserabel en vol kwaad,
maar God is goed en boven alle jammer -
Jijzelf leeft ook niet voor den Tsar, die 't warm heeft,
maar voor de stomme boeren, in de kou.

Priester.
Juist, en voor jou verkleum ik hier, om Gods-wil.

Iwan.
Dat 's mal. Zoo deed ik ook, en 'k vind het mal.
Ik ga toch dood, wat later. Alles sterft.
Alles bevriest. Dë aard', de zon, de sterren.
Zie je die sterretjes, die spitse pijltjes
geschoten uit een zwarte burcht van dood?
Dat zijn de vonkjes van één groote vlam,
God die zijn pijp aansteekt. Straks blaast ie 'm uit.
Fft! weg zijn sterren, zonnen, werelden,
Paleizen, steden, boeren, vorsten, volken,
Fft! weg! - Genacht, - mag ik nou rustig sterven?

Priester.
Jongetje, jongetje - wat gekkepraat.
Hier, eet en drink nog wat. Waarom zoo bang?

Iwan.
Ik bang? - die dood, noch kou, noch wolven vrees?

Priester.
Zeker, mijn jongetje, je vreest jezelf.
Dat lijkt immers maar zoo? En als God wou

't lichtjen uitblazen als zijn pijp goed brandt,
dan hebben wij toch meegedaan. Wat meer
wou je verlangen? Wees toch niet zoo bang.

Iwan.
Goed vrind, ik ben wat dof. Ik ben half dood.
Wat zeg je toch? - Hoe doe je dat? zoo denken?

Priester.
Maar kind, dat doe ik niet. Dat spreekt van zelf.

Iwan.
Vadertjë, ééns leek God een goede tuinman
en d'aard zijn serre, wel verwarmd, besproeid,
waar hij zorgvol de harte-plantjes kweekte,
en dan verplanttë in zijn Paradijs.
Maar de aarde⁀is maar een ongelukkig beest
dat schurft heeft en geen handen om te krabben.
'k Heb meelij met het stomme dier. 'k Schei uit.

Priester.
Kletspraatjes. Bangigheid. Je dacht misschien
toen je wat wist van 's werelds makelij,

wel met een heele groote telescoop
of met een heele sterke microscoop
God te zien zitten in zijn leuningstoel,
hupsch lachend dat j' hem eind'lijk had gevonden.
Jongetje, hoe verwaand, hoe dom, hoe bang.
Doe jij je werk maar, wat je kan, en meer.
Wat goed is sterft niet, God niet, noch goed werk.

Iwan.
Hoe weet je 't vadertjë? En ik dan, ik?

Priester.
Jij? Schaam je! Dat is vrees. Wie praat van jou?
Ik praat van God en goede werken. Jij,
jij bent niks en je hoeft ook niets te zijn.
Dien God, doe goed, denk dáárom, niet om jou.
En wat ik weet, weet ieder, evengoed
als iedre boom weet hoe men bladen maakt.

Iwan.
O Vadertje, vadertje lief, - kijk hier!
Hier zijn mijn handen. Ik doe wat je wil.

Ik ben van kou en moeheid blind. Maar jij,
jij ziet licht, zeg je. Neem mijn handen dan.
Erbarm jë. Ik zal opstaan. Zie, ik wil.' -

Maar zijn geheven handen blijven leeg.
Als een ijskegel in de hette, zijgt
het groote, maag're lijf des ouden mans
voor 't blazen van den ijswind, overzij.
Hij murmelt nog wat, en ligt stil in sneeuw.

Iwan.
- 'Waar is hij nu? Heb ik gedroomd? Een schim?
Vadertje! - Vadertjë! - Ach, 't heeft hem beet! -
Om mij, om mij - om mijn vervloekt gepraat.

Ze zijn vlakbij! - Hoor! - alles was om niet -
Dan ga 'k maar slapen - naast mijn goeden vrind.' -

Wolven, klein, zwart, onrustig op 't wit veld.

Maar schel-getjingel, en een slede raast

snel naderbij, gansch in een witte wolk
van paardendamp en flinterend sneeuwstof.
Zwaar snuiven, vloeken, roepen, zweepgeknal.

Iwan.
- ‘Hulp! - Hulp! - om Godswil!’ -

Hij richt zich op, en beurt het slappe lijf
des priesters, draagt het wanklend tot de slee,
en als die stilstaat, stort hij, en bezwijmt.

Koetsier.
- ‘Gauw, als de bliksem, - die treffen 't nog net.

Een man.
Vooruit! - laat ze liggen - ze sterven toch...

Een andere man.
Een pope - en een vluchteling - dat's handgeld!

Eerste man.
Een vluchteling! - Broeders, ik ken hem wèl,
't is Joan Alexeiewitch, de Tsar!

Tweede man.
Joan! - gezegende God!

Koetsier.
Haal naar binnen! - Ik zie er al achter ons! -
Voort!' -

4e Acte.

In stichtlijk kalm Paasch-zondag morgenlicht
liggen te blinken Sions heil'ge streken.
De koorts des avonds, 't zwoele van den slaap,
heeft zich vereffend tot ontnuchterd licht,
als wilde klanken tot een symfonie,
chaos tot orde, twijfel tot begrijp.
De klokken beng'len, rythmisch, overal,
zwaarder en heller, luist'rijk gouden torens
stralen, bewust van ongeborgden gloed.
Bedrijf is stil, maar lang gebeds-gegons
en streng gezang doorklinkt de schitterstad.

Als een recht-stammig woud ontstijgen zuilen
blauwgrijzen wijrooks, hoog in 't windloos licht,
alleroords 't hemelsche Jeruzalem.

Buiten de muren ligt een weide groen,
van madelieven blank en kleine rozen, -
die grenst rondom het Hemelsche gewest
zachtglooiend af van 't droef beproevings-land, -
Daar ziet men eng'len, ernstig, hand in hand
gaan tot waar plots de dorre rand afbuigt
tot afgrond woest-berotsd, onpeilbaar, steil.
Stil dan aanzien ze, vaster hand in hand,
smartwerelden, geelgloend in purpermist,
door somber ruim 't fataal bestek begaan.

Op kronkelpaden door de bloemenwei
wand'len veel witte, statige gestalten
in sabbathswijding, langs blij beekgeruisch.

Ook gaat er Satan naast den Zoon.
Daarginds
torent d' onzachb're, lichtbekroonde Poort.
En links en rechts, op gekanteelde muren
blikk'ren blinkwapenen der strijdbare⁀eng'len

en loopt hun wachtroep tot de kim.
Omhoog
praalt d'aether blauw, lustig als lentelucht.

Satan.
- ‘Suave, mari magno turbantibus aequora ventis,
e terra magnum alterius spectare laborem, -
Zeer fraai is hier wel alles ingericht,
dit is de bloem der hemelsche geneuchten:
bij wijs van koffie na 't dessert, bekijkt
gij, wand'lend op uw welbezonde weide,
verkleumde stumperts in Siberiëns sneeuw.

De Zoon.
Arm, boos hart, dat vreugd vindt in 's andren leed.

Satan.
Vergeef, mijn goede, gij verstaat niet recht
mijn meening, noch des dichters sentiment:
- Non, quia vexari quemquam est jucunda voluptas,
sed, quibus ipse malis careas, quia cernere suave est. -

De Zoon.
Liefdeloos en onchristelijk ook dít.

Satan.
Wel, hoe curieus - maar dan vervalt, helaas,
mijn compliment ten aanzien der perfectie
van uw vermaard heils-établissement.
'k Was juist den dichter dankbaar die mij hielp
uit weifeling met schrand're conjectuur.
Dus wordt hier wèl om 't wereldleed geleden?' -

Ten antwoord keert de Zoon des Meuschen óp
blanke handpalmen met het stigma rood.

Satan.
- 'Zeker! - wien bleef 't roemrucht feit onbekend?
Wie prijst uw heldendaad niet? 't Gansch vrijwillig
mensch worden om der menschheid redding wil!
Zeer nobel en een moeilijk stuk, vooral
voor wie al God was, - doch dit gaf ook troost,

en kracht, niet waar? - gij wist, 't was maar voor kort,
en alles kwam hierboven weer terecht.
Dat weten dáár de meeste lijders niet!
Was 't al een nare dood, wis toch niet erger
dan carcinoma, 't lot van myriaden
of tabes, op een vliering, in gebrek. -
Ook empaleeren is veel wreeder straf -
maar 't kruis was voor u stellig preferent
om 't fraaier zinnebeeld - en d'eedler pose.' -

Zacht ongeduld omfloerst des Zoons gelaat.
Zijn wimpers trillen en 't diep oog tuurt strak
als van wie wrevel teêrlijk overwint.
Dan komen kindren, twee aan twee, een stoet
vol lief gerucht en vogeltjesgeluiden,
met blanke voetjes in te ruim kleedij.
Zij zien den Heiland, - snel gewend en hart'lijk,
vallen zij hard met blijen zangdreun in.

Kinderchoraal.

- 'Het Kindeke kwam leven
aan eenen morgen zoet

en wou zijn zuiver bloed
wel voor ons geven.
Die handjes zonder fout,
die ons den hemel schonken,
die moesten toen geklonken
aan 't harde hout.

Satan.
Nu, nu, dat noem ik eerst succes. Hoe diep
treft zoo'n détail der kleinen fantasie.
Voorwaar, niet enkel 't lijden maakt den held,
maar fijn verstand en goede smaak, bij keuze
van vorm, détail, omgeving en moment.
De doornenkroon, de speer, de spijkers, 't kruis,
de vrouwen weenend, 't groot, geroerd publiek -
de heuvel grootsch, en d'avond voor den Sabbath -
hoe welbegrepen! als sensatie-stuk.

De Zoon.
Arme, die spel ziet in den grooten ernst.

Satan.
Ik zie in 's menschen hard getob geen spel.

Die stakkers zijn geen goden, vóór en nà,
die sterven niet vrijwillig, niet pompeus,
verzekerd van een eeuwig heil, zooals
een rijk heer van uit welverwarmde kamers
stapt dapper in zijn ijskoud douche-bad.
Die sukkels, die verscheurd door booze driften,
onzeker van iets meer dan 't kort bestaan,
voor wie dat leven àlles schijnt, 't nog zien
vergiftigd door ellende, zonde͡en pijn,
en in hun jammer, bang voor eeuw'ge straf,
bevend zitten te loven uw gena -
Neen, da's wel meenens! neen, die is 't geen spel!

Kinderchoraal.

Met Zijn vervaarlijk lijden
is onze vreugd gekocht,
Zijn smart heeft ons gebrocht
eeuwig verblijden.

O, dat voor ons mocht dagen
Liefde zóó groot,
die heeft ons aller nood
alleen gedragen!' -

De kleinen dringen om hun's Heilands kleed.
Die buigt 't zachtmoedig hoofd met inn'gen glimlach
en strekt de zegenende handen uit.
Hen kussen ijverige, kleine monden
op 't roode merk, waar 't kwetsend ijzer drong.

En Satan, op die teekenen attent:

Satan.
- ‘'t Is mooi genezen. Doet het nog wel pijn?’ -

5e Acte.

De vlakte buiten Moskou. Een heirweg
wild, boomloos, met wijd-slingerende sporen
in dikke slijk, van 't morsig, zandig veld
niet afgepaald.
  Maar menschen, menschen, menschen,
wachtend weerszijds, van af den muur der stad.
Twee donk're rijen lange mannen-lijven
lang-, donkerkleedig, hooggemutst, gebaard.
Daarachter, heller, kleuriger gevlekt,
met rood, veel rood, en groen, en paarsch, en geel
joelende menigten, tot ver in 't veld.
Veel praatgegons, gezang, veel slechte geuren,
dronkaards-gekrijsch, hier en daar vecht-gegil.
Groot Moskou achter hen, trotsch, hard, barbaarsch,
met een misbaar van wreede, felle kleuren,

helgroen en rood en vuur van somber goud,
op vreemd, spitsbol, gedraaiden koepelbouw
in pracht-begeerig saamgedrongen klomp.

En 't al door wit gebroken, grauw kalkwit,
maar edel sneeuwwit toppend al wat rees,
daar 't van den zwaar blauwgrijzen hemeldom
in grootsche fijnheid, onverstoorbaar daalt.
De vlokken trant'len met hun zwijgen om,
rond luide kleuren, rond de grove menschen,
en sterven rustig in 't omwoelde zand.

't Volk wacht hun Heer. Besneeuwde sparrebogen
prijken met feiten van zijn krijgsbedrijf,
en ‘Petrus Imperator’, 't nieuw devies.

Langsaam uit lange verte komt alleen
Iwan de vlucht'ling, 't slijk tot in den baard,
der moederstad toe. Van zijn mager hoofd
is alle glimlach weggeteerd, zijn oogen,
vreemd jeugdig in 't veroud, verhard gezicht,
zien niet de drommen, jouwend langs zijn weg
scheldend in ongeduld den sjoflen man,
maar strak naar Moskou, Moskou, vóór hem uit.

Iwan.
- ‘O Moskou, Moskou, moedertje, mijn stad!
O die ik toch zoo haat en toch zoo min!
Hoe kun je mijn verwilderd hart zoo halen
met nagels als een tijgerin. Bont beest
wat lig je daar, wreed in je moederrecht -
Ik wou niet van je hooren, valsch, grof dier! -
En toch mijn moedertje, mijn moedertje! -
ik zal je zoenen op je dorre wangen,
en op jë oude, vuile, slechte handen.

Nooit goeds, nooit goeds heb 'k van die feeks gehad.
Dat's erg, nooit van je moeder goeds! - Maria!
Wat bond mijn hart met banden dan zoo vast
aan haar bloed-oogen, dat die 't zouën scheuren
uit mijn cadaver, als ik hier nog viel.

Eén bloem, één bloem maar, is mij daar gebloeid.
Wat rook die lekker, o de bloemsaffraan
maakte mijn lippen geel.
Maar moedertje
nam 't moois weg toen mijn hart er voor ging branden.
Doenetchka! bloemetje, ze nam je weg!

Achter de volle Dwina zonk de zon
zóó prachtig niet, Doenja, mijn roode tulp.

Maar hem gaf zé alles, want hij houdt van bloed,
net als zij. Hij besmeurt haar vunze vloeren
met brandewijn en bloed. Dat lijkt het wijf.

Hem gaf zë alles, Doenja, en de trouw
van mijn onnoozel volk, dat wil zijn slagen.
Doenetchka, bloemetje, mijn roode tulp!
O Moskou, Moskou, moedertje, mijn stad!

Een man.
Boer, - ben jij postillon te voet?
Wat nieuws?

Een ander.
Loop jood! je varkenshok brandt.

Een ander.
Smijt hem neer!
Hij 's bang voor Peter Alexeiewitch.

Een ander.
Een krijgsgevangen Turken-generaal -
die 's vast vooruitgestuurd.

Een ander.
Koning van Zweden!
loop maar zoo hard niet, Peter krijgt je toch.

Een ander.
Vocht jij ook mee?

Anderen.
Smijt neer, smijt neer, den boer!
Hij wil des keizers eerebogen door!' -

De zware kluiten slijk en drek beploffen
Iwans vergane kleed en ruig, bloot hoofd.
Men weert hem en hij keert, nu schijnt hij hooger
dan allen om hem heen en zijn blik heerscht.

Iwan.
- ‘Geloofd zij God!

Stemmen.
Geloofd zij God!

Iwan.
Zoo zij 't.
Maar, broeders, zal het zijn met daad? of woord?
En naar het woord van menschen? of van God?
En zegt Hij dat je d' armen zult beschimpen,
en eerebogen bouwen voor een mensch?

D'eersten zullen de laatsten zijn, spreekt God.

Zeiden de priesters 't niet? hei 'j 't niet verstaan?
God zegt: de laatsten zullen d' eersten zijn!

Ei, broeders, wordt de Heiland hier gewacht?
Maria moeder met het kind? Of wel
God-vader zelf? Is daarom al dat moois?

Wie 's Petrus? Petrus Imperator? Ha!
Is 't Petrus, hemelwachter, die eenmaal
je dronkaardszielen van de poort wegtrapt?
Ha, komt die hier, en hoop j' op nèt zoo'n eer
als jelui komt - neen, beesten, neen de duivel
maakt eerpoort en festoen als jelui komt.

Peter de Keizer! wie 's dat? Wat, een mensch?
Een mensch uit slijk? Wie 's alleen Keizer? - God!
Alléén, alléén, alléén. Vuilnis elk mensch.

Het volk.
Hoor! - kom gauw hier! - luister! - een gek! - een gek!

Iwan.
Ja komt en luistert, ziels-onnoozel broed!
Daar staan de tempels leeg van Hem die geeft
je 't leven, zonlicht, regen en al 't graan -
en geven kan het eeuwig, eeuwig heil.
En hier gaan jelui goddeloos vergoden
een aard-beest als wij allen, die je slaat,

je hoofd afhakt, je brood vreet, je bloed drinkt.

Het volk.
Dood met hem! - Dood! - Leve de tsar! de tsar!
Hij sloeg de Turken! - Onze groote tsar!

Iwan.
Zoo, kindertjes, roep je den tsar, den tsar!
En wou je mij dood? - blinde kindertjes!
Hier is hij dan, de tsar! - Joan, de tsar!
Hier 's Joan Alexeiewitch, de tsar.

Tweeduizend werste' in honderdvijftig dagen
is hij gegaan. Om jelui, kindertjes.
Gedronken sneeuw, gekauwd bevroren brood,
om jelui. Kijk, de vingers van mijn handen
knaagden de vossen, toen ik sliep in sneeuw
om jelui, jelui 't vrederijk te brengen -
Waar 'k recht toe heb - ik, ongerecht verbannen,
Joan, des tsars Alexis oudste zoon.

Niet om de pracht, niet om des hofs heet leven

kwam ik, mijn kind'ren, - kijk, ik bouwde 't land
blij in mijn werk, bedroefd bij droogte en storm,
dankbaar bij regen, een tevreden man.

Maar 't dreef me naar mijn kindertjes, die 'k wist
met bloedig-mooie kettingen gebonden,
slaven van drank en ontucht, buit der hel.
O jelui loven nu dien held, dien tijger,
die Rusland machtig in de wereld maakt,
een rijk van staal dat schittert in het oog
der zorgelooze naties, ongedacht,
waarvoor ze zullen vreezen en zich weren -
een stormwolk voor 't hoogmoedig Westersch land.

Maar kindertjes, wie weet van jelui niet
dat al die pracht is rot en ijdelheid?
't Is alles immers slechte trots en zonde.
Vleiing des duivels. Wat echt goed kwam ooit
uit trots, uit haat, uit menschenmoord en bloed?

Hebben wij niet een beter, blijvend rijk
welks schittring allë aardsche staat verdooft?

Waar we eeuwig moeten wonen, niet als hier

een tachtig jaar ten langst. Denk, eeuwig, eeuwig!

Je weet het, kindertjes, je weet het, allen.
O wat ben jelui dom, die het vergeet,
die looft den keizer en kleinacht den God.

God wil je 't aardsch goed, kindertjes, wel gunnen,
maar 't zuiv're, goede goed dat is gelijk
voorhof en weg tot beter, niet de lust
die tiert in vuilheid, ontucht, drank en bloed,
en na kort zoet laat eeuw'ge bitterheid.

Elk kent den weg, Gods wil, maak vrede, vrede,
vrede in je driftig hart, en met elkaar,
doodt niet je broeders, maar je slechte lusten.
Wat wreek j' aan andren onrecht, als jezelf
nog zóóvol ongewroken onrecht bent?
Wat vecht je tegen Turken, tegen Zweden?
Vecht tegen 't kwaad in eigen booze ziel.

Twist niet, drinkt niet, weest ijv'rig, matig, vroom,
geduldig in al leed, zacht met elkander,
zindlijk en kuisch, en prachtbelust alleen
in pracht van geest, Gods kostelijkste gaaf.

Hou sterk het lijf en geef 't juist wat het hoeft
dat het den geest goed dien. En zoekt de wijsheid
dat je Gods wegen helderder begrijpt.
En mort niet als je 't zwaarste moet doorstaan.
Je weet: 't is om je broeders of om God.

Dit zeg ík, kindertjes, Joan, de tsar -
Volg mij, ik voer j' in veel roemrijker krijg -
Ja! tegen Satan in krijg onverzoenlijk -

En bij Maria's heilig hart, ik zweer,
als veldheer, 't lot van neederigst soldaat
te deelen broederlijk. Slijk is elk mensch.
Wie ziet van af de bergen hoe in 't dal
der halmen lengte⁀op groene wei verscheelt?
Ik leid, maar hoort wel, wie van jelui 't eerst
mij in meer weelde dan mijn volgers ziet
of in verachtelijken pronk van rang,
zijn voet zij op mijn hoofd.
'k Bebouw het veld
mijn kindertjes, als allen, ik, de tsar.
D' eersten zullen de laatsten zijn, zegt God.' -

't Volk juicht niet, maar staart wijdmond en verbaasd,
wanklend op grens van spot en geestdrift, als
't kind naar 'n gast, die zegt te zullen toov'ren.
Maar eer de vlam uit 't smeulend vuur opslaat
en ‘Joan! Joan!’ uitgalmt over 't veld,
stormen er wilde renners uit de poort,
en groeven hoef en zweepslag ruw een baan
door 't schreeuwend volk.
    Eudoxia komt dan,
de jonge keizerin, men ziet van verre
schitt'ren haar stoet, in schokdans van den draf.

De spanning zakt, de menigt, afgeleid,
vergeet den indruk. Iwan, stom, grauwbleek,
zwerft lijdlijk met de woeling van 't gedrang.
Slechts de dichtstbije, vrouwe͡en kindren, zien
schuw naar den man die zooveel wonders zei.

Met klettering van parels en gewuif
van hoofdtooi wit en donsomzoomden sluier,
rijdt de tsarina, midden in lijfwacht
van donkere Bojaren, met brillianten
op zwaardheft, kleeding en harnachement.

Voor den triomfboog houdt de prachtstoet halt,
en 't volk juicht, roept haar naam, gemeenzaam, grof.

Een man.
- 'Zoen hem van mij, Avdótja Féodorowna!' -

Even een snelle blik van af 't hoog paard,
en haar in eigen ziel gansch opgaand oogen
doorstaren 't sneeuwgestuivel in de vert.

En Iwan kreunt, uit stroeve lippen, zacht:

Iwan.
- 'Wee, wee, mijn bloemetje.
  Ze is 't nog wel.
Ze is 't nog wel, Doenja, mijn witte ree.
O moeder Gods! haar handjes. Zie dan toch!
haar oortjes rose in 't donkerbronzen haar, -
ach! ach! haar witte voorhoofd, zie dan toch!
't is blanker dan 't wit diadeem, dan sneeuw.
Wee, dat 'k nog leef, die zag en niet bezat.

Doenetchka, bloemetje, zie je mij niet?
Hoe kijk je dan zoo rustig, was je dan
nimmer in kommer om den verren vriend?' -

Een lange wacht, in 't woelend, rustloos volk.
Rustig de stille, blanke keizerin.
Roerloos de ruiters op de zwarte paarden.

Nu galmen lang-uithalend de trompetten.
beëchood, dan beantwoord van den muur.
En uit sneeuw-grauw, in rommeligen klomp,
doemt dreunend en wijdruchtig Peter's heir.

Maar hij nabij reeds, ver d'armee vooruit,
op witten hengst, - die klein lijkt door statuur
des grooten ruiters, - in blank borst-kuras,
veldheersstaf op de heup, blootshoofds, zoodat
sneeuw fonkelt tusschen 't dik en glimzwart haar,
frisch-rood de wangen, fel en helder d'oogen,
groot-open onder schoonen wenkbrauwboog.
En ongeduldig als een kind, te spelen
zijn heerlijk glorieuzen rol, spoort hij

't paard tot galop, 't bewust gewicht zijns staats
kan nauw 't uitbundig vroolijk-zien verbergen
van 't energiek gelaat, nerveus gespannen
dat niets toch haper aan dit grootsch moment.

Als in een mijn 't kruit rond de lichte lont,
ploft rond den schitterenden ruiter los
verbijsterend geschreeuw. Hijzelf, verrukt,
schreeuwt hard mee met zijn volk, de hande' omhoog.

Peter en het volk.
- 'Keizer! Keizer! Keizer! Keizer! Keizer!' -

Beweegloos nog de kleine, sombere groep.

Peter.
- 'Gegroet, tsarina, dat's recht naar mijn hart!
De priesters later, eerst de vrouw, kom na,
stijg op mijn beugel, en omhels uw Heer.' -

Zij ziet naar hem, als 't grazend hert opziet

aan rand van 't bergwoud veilig, naar de landen.
Ze glijdt van 't paard en gaat tot hem, en kust
de bontzoom van zijn mantel, dan op eens
valt zij op beide knieën neer in 't slijk.
Haar stem is 't luiden van een verre klok.

Eudoxia.
- 'Welkom, Heer, macht'ge! tsar der moscovieten, -
nu Keizer aller Russen, die 't verband
des rijks gesticht hebt door uw wil en kracht,
die in uw sterken geest Groot-Rusland schiep
en 't beeld tot waarheid maakt met sterke handen,
die doet der menschen schoonste daad en brengt
orde in wat woest is, samenhang in 't veel.
Die dwingt de duizend onbetoomde krachten
met forsche vuist in eenen weg te saam
door u gevonden, dat hun macht vereend
brengt grootscher glorie, tot ons aller wèl.
Die neersloeg in het vast geweld uws wils
wat aan te tasten dorst, met klein bedoelen
van eigen roem, den roem van uw groot werk.

Peter.
Al wel, tsarina, dank. Zoo aanstonds gaan
wij loven God, die zegen lag op 't werk.
Maar wat bemorst gij uw kostelijke kleeren
in drek en modder. Kom hier, mijn mooi kind,
kniel straks voor God, maar kus den tsar, uw man.

Eudoxia.
Heer, wien mijn lijf hoort, als al 't land en volk,
ik lig hier, dat gij zeer diep zoudt beseffen
dat er ontbreekt een zegen aan dit uur,
waarom te bidden ik niet wil aflaten
liggend in slijk, voor hoeven van uw paard.

Peter.
Gegund! Eudoxia Féodorowna!

Eudoxia.
Ik dank u, Heer, grootmoedig als krijgshaft.
Wat zullen schoon nu Moskou's klokken luiden

voor wie den vijand en zichzelf verwon.

Zend dan terstond ijlboden met escort
naar d'in Siberiën gebannen vorst,
hem meldend, dat zijn broeder Peter 't rijk
bevestigd heeft en Rusland's staat gesticht,
en nu de broederlijke veete delgt,
vergevend alle schuld, zooals hij wacht
dat God, en ook zijn broeder, 't doet de zijne,
dat hij hem noodt te keeren in zijn huis
kennend zijn goed gemoed en eed'len geest,
van wille met hem samen te beheeren
des vaders erfdeel, elk naar kracht en aard.

Peter.
Hââh!! - -' -

Na luiden roep een stilte. Peters blik
staart lachend strak uit donkerrood gelaat -
de wangen blauwig, als hij spreekt, zijn stem
hoog en valsch-luchtig, onheilvol beroeren
snelle convulsies wangen, mond en kin.

Peter.
- ‘Och, mijn blank duifje - aan het Westersch hof
dragen de dames blanke halsjes bloot -
doe 't ook - wat zou 't je mooi staan - poezel kind!
Hier, Gleboff, vlug, wees eens haar kamenier -
geef haar het Westersch gala eens - ik wil
aan hoofscher zeden mijn barbaarsch volk wennen.’ -

Traag neemt de trotsche, norschziende Bojaar
den tschoeba aan en 't bejuweelde kleed -
dat hem Eudoxia geknield toereikt
opziend met koele oogen.
Peter's hand
gretig bevend, pakt snel des zweeps hout heft
en laat de riemen gieren op 't blank vel,
dat plots de felle striemen rood opkleuren
omkraald van bloed.

Dan, lachend en wat heesch:

Peter.
- ‘Foei, schaam je, Doenja, dronken zijn, zoo vroeg -

ikzelf ben nimmer dronken voor middag -
en 'k heb streng 't dronken zijn in dienst verboden -
Nu kom jij op zoo'n staatsiedag al dronken
en valt hier in den modder en raaskalt.

Dat moest ik straffen, lammetje, mezelf
straf 'k even goed, zoo krijgt men goede zeden.

Ga nu naar huis en kijk of soms de kok
óók dronken is, dat niet de soep aanbrandt.' -

Met nog onvasten, hoogen blik trotseert
hij 't ijzig zwijgen en de strakke mienen
van die om hem. Bij 't zwart haar worden wit
als krijt zijn slapen. Een heel zacht murmuur
gaat naast hem om, als de tsarina rijst.

Maar van één man ziet hij d'armen omhoog
en hoort zijn schorre, schokkende gegil.

Iwan.
- 'Duivel! Duivel! Duivel! Duivel! Duivel!' -

De tsar wenkt hem te vatten. Geen verroert.
Dan trekt hij bitter vloekend 't zwaard en spoort.
Slaat neer den ruiter, die te langsaam week
en rijdt ter stad, gevolgd door staf en heir.

Wind blauwt de lucht.
Kanondreun. Klokgelui.
Op 't gouden kruis van 't Kremlin brandt nu zon.

6e Acte.

Newton.
Laat ons wat praten, Darwin, 'k weet daargindsch
een rustig plekjen, aan des Hemels rand,
waar 't zingen ons niet stoort. Ik zie daar vaak
van rots'gen zetel 't kosmisch woelen aan.
Men mist ons toch niet en 't verheugt mij, weer
een ziel te ontmoeten van mijn aard en ras.

Niet dat hier intellectueel verkeer
ontbreekt. Geensdeels: Over d'Apocalyps
voer 'k met Johannes menig diep discoers.

Ook zijn hier Herschel, Keppler, Koppernik,
Cuvier, Humboldt en meer - maar 't blijft beperkt.
Ook spreek ik liever Engelsch dan Latijn
en andre vreemde talen ken ik niet.

Darwin.
Volgaarne, Newton. Ook ik kan voor mij
een schaduw van deceptie niet verhelen.
Ik had op aard een zwak gestel en moest
elk vreemd bezoek en intressant gesprek
met dagen van zwaar lichaamslijden boeten.
En hier, bevrijd van kommer materieel,
mis ik zoovelen aan wier geest en woord
ik mij zoo graag eens volop had gelaafd.

Newton.
'k Versta u wel. Mij heeft verlegenheid,
die fijne haper in het menschenbrein,
interferentie van gevoel en wil,
't genot van 't vrije woord op aard gedoofd.
Hier mis 'k haar - maar ook 't nut van haar gemis.

Darwin.
Wat vreugde waar 't, Spinoza hier te zien,
Goethe, of die edelen van Hellas, wier
wijsheid muziek werd in hun levend woord.

Newton.
En waar blijft 't jongst geslacht? Kwam wetenschap
dan tot verval? Sinds engl'enheugnis kent
men hier zoo'n schaarste van geleerden niet.

Darwin.
Toch is er overvloed op aard.

Newton.
Ik vrees,
't gaat hun als Icarus, trotsch door succes
breid'len zij niet 't hoogmoedige begeer, -
tot d'eeuwige Zon hun wassen vleugels smelt.

Darwin.
Zij zoeken waarheid.

Newton.
Icarus de Zon.

Darwin.
Maar... ik deed 't ook... en gij...

Newton.
Bescheidenheid
redde u, en blind respect voor goede zeden.
Gij gingt de zonde, voor uw rede onzichtbaar,
en 't leven toch behoedsaam uit den weg
en zijt in oordeelsvlucht ook niet gestegen
boven de macht die 't simpel feit u gaf.

Darwin.
Ja - en toch voelde ik dat soms als gebrek,
en dorst den moed der and'ren soms bewond'ren
die alles zett'en op der rede kaart.
Dat is toch schoon, zulk een subliem toewijden
aan 's menschen hoogst begeer. Hoe ongerecht
zoo dit gestraft wierd met een eeuwig wee!

Newton.
Zacht - zacht - zijt gij 't verblijf hier nu al zat?
Noem niet al wat maar hoog uitsteekt subliem.
Niets is verheven zonder harmonie.

Darwin.
Dan is 't sublieme hier zelfs onvolkomen.
Denk aan den gast, die hier nog altijd toeft.

Newton.
Zoomin als gij doorgrond ik 's Heeren doel
met dit geval. Maar 'k wacht mij wel te twijflen
aan zijn beleid, al zie 'k den toeleg niet.
Zie hier mijn zetel.

Darwin.
O welk grootsch uitzicht!

Newton.
'r Is plaats voor twee!

Darwin.
De vrije voeten hangen
over d' oneindigheid, o welk geneucht,
't hoofd duizelt niet. - Is dat niet Aldebaran?

Newton.
Wie weet! Het is zeer moeilijk te herkennen
de sterrebeelden die wij zage' op aard.
Alles verschoof door ons verplaatst gezichtspunt.

Darwin.
Maar hebt gij in twee eeuwen niet gevonden
waar zich dit centrum van 't Heelal bevindt?

Newton.
Zie toe, voor ons verklaard gezicht verschijnt
al 't zichtbre tot in 't uiterste détail.
Wij zien de grasjes op elk veld bewegen
van elk dier werelden waar leven is.
Hoe te hervinden wat ik zag op aard
zelfs met mijn kijker?...

Darwin.
Dat zijn de Pleiaden,
Alcyone, - en zie die dubbelster
goudgeel en violet, dat's Alamak,
7 Andromedae.

Newton.
't Kan zijn, 't kan zijn,
misschien ook niet, ik telde velen zóó.

Darwin.
Mij schijnt, wij zijn in 't sterrebeeld de Stier.
Daar zocht ook Mädler 's werelds zwaartepunt.

Newton.
Zoo? - maar, mijn lieve, zie dan eens daarginds
dien nevelvlek, geen twee minuten breed.
Als dat eens onze melkweg waar,...

Darwin.
O ho!
Dat zou de zaak verandren.

Newton.
Buiten kijf!
En luister, na twee eeuwen vlijtig zoeken
vond ik derzulken meer dan een millioen,
allen gelijkend op 't melkweg-systeem,
nog ongerekend 's hemels onderwand,
voor ons onzichtbaar.

Darwin.
Draait zij dan niet?

Newton.
Neen.
Men zegt, - d'aartsenglen zeggen - dat de Heer
op een der torens 't Al gansch overziet.

Darwin.
Hoe dan?

Newton.
Vergeef, dit blijft ons onbekend.
Ook hoe Hij ziet, wat er op d'achterzij
der wentelende werelden gebeurt.

Darwin.
Door andere bemiddling wis ontwaart
't verklaarde lijf de dingen dan door d' ether.
Hebben wij niet der stemmen klank gehoord
't gerucht der voeten en het klokgelui
bij 't aardsch tooneel dat Satan ons deed zien?
Was dat begooch'ling?

Newton.
Ziet gij 't nog, mijn vriend?

Darwin.
Neen! - 'k vroeg dan naar ons zonnestelsel niet.

Newton.
Gij meent dus dat 't gebeurde heeft gespeeld
op Gea, satelliet van Helios?

Darwin.
Waar anders? Hebt gij Rusland niet herkend?

Newton.
Heerschte daar Peter, toen gij stierf?

Darwin.
Welneen!
Ik concludeerde dat onze⁀aard' van hier
tweehonderd licht-jaren verwijderd zweeft.
En 'k ether-golven opving die zij zond
twee eeuwen her, in 's grooten Peters tijd.

Newton.
Ik was des grooten Peters tijdgenoot,
ken hem en zijn historie wèl, maar dit
was Peter niet, hoezeer ook hem gelijk.

Darwin.
Wat dan? - Was 't een satanisch vizioen?

Newton.
Hier langt des Boozen macht niet tot zulk werk.

Satan.
Gegroet, o wijzen! als 't u niet mishaagt
zet ik mij bij u, en deel in 't gesprek
vast meer belangrijk dan der englen zang.
Blijft zitten, dank u, - hoe doet mij, verdoemde,
uw fraaie Britsche vormlijkheid hier goed.
Correct tot voor den Duivel, - uw cultuur
beschaamt Spinoza's God en Ethica.

Newton.
We spraken juist van u.

Satan.
Zoo kwam 't mij voor.

Darwin.
Wellicht verplicht gt ons nu wel en wijst aan
waar 's Gea, satelliet van Helios?
Wij zijn haar kwijt en wenschen toch te volgen
Peter en Iwan's fellen broedertwist.

Satan.
Zooals de pacifieke rentenier
naar 't bloed'rig feuilleton verlangt, niet waar?
Te flauw is 't manna zonder zout des kwaads.
Zie dan goed toe, dáár 's Helios en Gea.

Newton,
'k Had 't wel vermoed.

Darwin.
Ik zie een nevelvlek
geen twee minuten breed. Daarin een ster, -
nu haar planeet. O, vormeloos omwolkt
een dichte damp haar sombere oceanen,
woelende strepen van roodachtig floers,
geen scherpe lijn, geen grens van land en water
een golfloos, ongebroken zee, zacht licht,
als rook, gekleurd door ongeziene vlammen.

Newton.
Wel honderd-duizend eeuwen lichts van hier.

Satan.
Juist, dat is Gea.

Darwin.
Maar de broeders dan?

Satan.
De wijze Newton, ouder hemelling,
lost u wel 't raadsel op.

Newton.
Aan u.

Satan.
Wanneer
uw blik de ruimten vaker heeft gepeild
zult gij nog myriaden aarden vinden
bijna conform aan die, door u bewoond.
De krijtrots van uw vaderland bestaat

uit milliarden, wier fijnste structuur
in weinig vormen eindloos zich herhaalt.
Zoo zijn de sterrestelsels opgebouwd,
als alle stof, uit talloozelementen
wier vormen allen eindloos zijn herhaald.
Wet en omgeving zijn alom gelijk,
eindloos de kansen op verscheidenheid
eindeloos ook de kansen op herhaling,
doch geen kans op gelijkheid absoluut.

Als alle zaadjes van een bloemensoort,
diezelfde bloem in elke streek doen groeien,
gelijk van bouw in allerfijnst detail,
in kleur, in vorm, in twijg, in nerf, in blad,
en in gelijkbegaafde nieuwe kiem,
maar elk toch met een wonderklein verschil, -
zoo bloeien alom werelden der ruimten
in haast gelijke vegetaties uit,
maar allen met een wonderklein verschil.

Zooals op twee vast'landen van uw aard
ontstonden soorten nagenoeg gelijk,
zoo zijn er op veel werelden ontstaan
menschengeslachten wier historie nauw

elkaar gelijkt met wonderklein verschil.
Doch de verschillen groeien met hun groei,
zeldzamer zijn dus zulke⁀isobionten
al naar zij zijn van saamgestelder groei.

Nu vond ik voor mijn demonstratie gindsch
schoon exemplaar, twee eeuwen lichts van hier.
De menschlijke historie, tot dusver
keurlijk herhaald, heeft zich daar wel alree
met lichtlijk and're wijziging vertakt,
maar dient mijn doel, door scherper relevatie
van wat volgt uit der dingen diepste zijn.

Ziet toe, daar zweeft zij, aarde's tweeling-star.
Aanschouwt haar rampen, zwarter door uw heil.

7e Acte.

Stom ligt de stad in weeën, doodsbenauwd.
Zie 't wreed zonflikk'ren op de trage Moskwa,
de poelen stoomen giftig, en 't geel zand
voeren gloedwinden slangelend omhoog
naar 's hemels heilloos vast-azuren vlam.
En helaas, haar straten, pleinen, helaas,
als lanen begraasd zijn ze, van volk stil.

Op alle deuren 't grove, roode kruis
schreeuwt, stom en ruw, doodsmaar en waarschuwing,
en de huizenoogen zijn allen dicht.

Als een kat schuw in den blindenden dag
sluipt nog een enkle vrouw, haastig, met zorg

loopt zë in 't midden van de straat. Bang ziet ze,
voor den mond het kleed, naar de stomme huizen.

Tot ze staat, en lang naar den grond kijkt, bleek.
En het voorhoofd vat, duizelend, en braakt,
en dan op de knieën zakkend, losbreekt
in gruwelijke lamentatiën,
met groote kracht, uit diepten van verschrikking.
Die gauw verstommen, als ze dieper zakt,
hoofd en armen op den grond. Heel den dag
ligt dan 't lijk stil, in de zonnige straat.

Ook achter de logge houtmuren klaagt men,
dof als vee in brandende stalling loeit.
Hier op eens luiken klepp'rend opgegooid
en een arm mensch, half naakt, in 't witte nachtkleed,
gilt, zingt en danst, en schreeuwt grappen schor-luid,
heel alleen in de strenge stilt'. Zijn oogen
liggen in diepe schaduwen des doods.
Zijn waanzin raast onder sombre doodsvleuglen
en zijn potsierlijkheid verscheurt het hart.

Glanzende raven gaan behoedsaam nederzitten
op de gekleurde gevelspitsen.

Zwart vocht vloeit langsaam langs de straat. Rookstank
slaat met den windtocht neer van groote vuren,
walmend van aardhars, op elk straat-kruispunt.
Weeë rottings-lucht drijft dik door de roken
van kruitdamp, wierook, specerijenbrand.

Nu komt áán, door de doodschheid, woest gerucht.

Een troep mannen, haveloos, van drank rood,
met getier, in losbandigheid van wanhoop.
Zij spotten hard, zingen, ze lastren God,
in vrees'lijk uiterste.
   Hen volgen vrouwen
met luid geschrei en verwijt, kind'ren dragen ze,
en van enklen is in d' armen het kind dood.
Eén man valt plots, gillend in felle doodspijn.

De mannen dringen in de huizen, slaan
deuren stuk en vensters, stil door den dood
zijn wie er wonen; geplunderd wordt 't huis.

Een man.
- 'Broeders, we zijn vergiftigd. Dokters doen 't.

Die zwarte huichelaars brochten de pest,
dat ze konden vreten van ons geld. Doodt ze.
Verbrandt hun pesthuizen. Slaat dood hun helpers,
valsche ziekezusters, zieke-vermoorders,
die lijken maken om ze te bestelen.
De bronnen zijn vergiftigd. Dokters, nonnen,
die vuile⁀aasvliegen, die hyena's, honden,
die dragen 't gif rond, dat we sneller sterven.' -

D' and'ren schreeuwend, en met gruwbaar gevloek,
nemen steenen, brandende lange stokken,
staven met haken.
Elk man die zij zien
in 't zwart arts-kleed, dooden zij als een gifslang.

Zie, twee vrouwen, in zwart zuster-gewaad,
volbrengen harde liefde-taak. Vereend
dragen z' een zieke⁀in 't dichtst nabije huis.

Maar 't volk komt na, en als waar dit vroom doen
te wreken kwaad, slaan ze met staf en steen
de vrouwen neer, schreeuwend als bij gevecht.

Doch door vrees raken ze aan de zieke niet,
die ligt te kermen, hulploos, naast de twee.

Dan komt, sleep-schrijdend, gansch in lompen, Iwan.

Iwan.
- 'Wee! vreest den grooten God! den grooten God!' -

Voor 't hol geroep en 't groot, eenzaam figuur
vlucht van ver 't angstig volk, als voor een spook.

Iwan.
- 'Wee! wee! de groote God! de groote God!

Gedoemd de stad! gedoemd de gansche stad!

Zoekt geen genade! doodgaan is genade!
Wraak eischt uw kwaad! Bidt! Bidt! wraak eischt uw kwaad!
Bidt om wraak! bidt om smarten! bidt om dood!
Gedoemd zijn allen! Bidt den grooten God!

***Een der liefdezusters* (*Eudoxia*).**
Help ons, om Gods-wil!

Iwan.
Wie helpt waar Hij sloeg!

Eudoxia.
Wees niet bang, broeder, 'k heb geen pest, ik viel.

Iwan.
Ik vrees mijn vriend niet, die den mensch Gods macht
en groot gebod meer dan mijn woord inprent.

Maar wie sloeg u dan, kind? - ik kan uw trekken
van 't druipend bloed niet zien. Hou mijn hals vast
dan draag 'k u naar dien bron en reinig u.

Eudoxia.
Zie of mijn zuster leeft.

Iwan.
Ze⁀is dood.

Eudoxia.
de zieke?

Iwan.
Ze sterft. Kom, laat u helpen. Ach, wie kon
u zoo mishand'len, zuster, met voordacht.
Dit deed geen val, het zijn geslagen wonden.

Eudoxia.
't Volk sloeg mij, in uitzinnigheid.

Iwan.
O gruwel,
draagt 't hondsch gespuis der zonden niet genoeg?
Midde' in Gods wraak!

Eudoxia.
Ze zijn dol door hun angst,
als een ziek beest, dat bijt wie 't helpen wil.

Iwan.
Hier, dit 's frisch water - ach, arm kind, arm kind,
ze lieten u van 't jonge mooi niet veel.

Eudoxia.
'k Merk dat mij zelfs mijn broeder niet herkent.
Toch is een keizerin in nonnenkleed
niet vreemder dan een keizers-broer in lompen.

Iwan.
Eudoxia! - o nu is 't vast dat God
mijn volk wil werpen in zijn diepste hel.
Nu's 't snoodst gedaan! Wat kan dit bloed verzoenen?
Smart het erg, Doenja?

Eudoxia.
Neen, het hart smart meest,
'k draag boosheid zwaar, al komt ze van verdwaasden,
En nu mijn onmacht in dien grooten jammer!

Iwan.
Drink nu - en wasch uw handen. Zie, 'k verbind
met 't zachtste linnen van uw kap de wond.
Drink nu.

Eudoxia.
Dank Joan Alexeiewitch, - van u
zou 't linnen niet tot wondverband meer deugen.

Iwan.
't Is uit met lijf en rijk. Het einde is na.

Eudoxia.
Wat helpt gij mij dan?

Iwan.
't Is het laatst verroeren
van 't stervend hart, bij stem van wie 't best kent.
Dan ben 'k niets meer dan bode van Gods toorn.

Eudoxia.
Zijt gij niet heerscher van dit volk? Heb acht
uw plicht wel te verstaan. Kan 't eeuwig Lot
zijn raad opsluiten in een menschenhoofd?
God maakt u maar te schande. Blijf wat lager.

Iwan.
Hart van mijn hart, - gelooft gij God rechtvaardig?

Eudoxia.
Niet naar óns recht.

Iwan.
Kan daar in eenig recht
vergeving zijn voor zulk afzicht'lijk kwaad?

Eudoxia.
Zien wij dan kwaad in 't vallen van een steen?
Voor God is ons doen 't vallen van een steen.

Iwan.
Maar zijn wraak volgt, zooals de slag den val.
De slechten, die aanbaden wie u sloeg,
zij zijn gedoemd te boeten voor zijn schuld.

Eudoxia.
Wie zei u dat? Hebt gij 't verband der dingen
zoo diep doorschouwd? Het waar oneindig diep.
Ik denk wij zullen eer nog gaan bevroeden
hoe d' aarde leven, dan hoe schuld straf baart.
Ik hou 't wel voor een dwaas mensch, die verwacht
den toedracht van 't volstrekte Recht te zien.

Iwan.
En wel blind, wie niet 't vonnis ziet volstrekt.

Eudoxia.
Ik zie en help.

Iwan.
Och arm, wie dempt de zee?

Eudoxia.
'k Doe naar mijn recht, en meng m' in hooger niet.

Iwan.
Wie stremt alleen een wassende rivier?
Wie van Gods toorn de bronnen wil doen drogen
hij tref den kern des kwaads: dat zondig leven
dat zich satanisch ter aanbidding stelt.

Eudoxia.
Zwijg. Hij 's mijn held, mijn heer, mijn man,
dien ik blijf lieven, om zijn schoone kracht.
Hij heeft het grootst werk voor ons volk gedaan,
en allicht meer van heil en rust bereid,
dus allicht meer Gods wil gediend, dan gij,
die door méér willen, 't tot veel minder bracht,
hij keizer, gij jobsbode jammerlijk.' -

Als zij dan leunt 't bloedig omzwachteld hoofd
van spreken moe, aan bronzen bronnen-rand,

komt er een lijkbleek over haar gelaat. Zij zwijmt.
Iwan, in donkren grim, beweegt zich niet.

Nadert een klein, verdrietig belgelui,
schokkend gerader van een logge kar,
het paard stapvoets. De luider gaat vooruit,
en roept een roep gestaag, koopmansgewijs.

De bel-luider.
- ‘Draagt uw dooden uit! draagt uw dooden uit!’ -

Genaderd tot de marktbron, wenkt de man
zijn helper die het paard ment, en de twee
aanvatten der tsarina stil lichaam.

Dan gaat Iwan bewegen, en weerhoudt
van 't edel lijf de grove handen. Doet
haar hoofd neerliggen, tot de flauwte wijkt
en wenkt de beide knechten, dat zij gaan.

Iwan.
- ‘Is 't beter, Doenja?

Eudoxia.
Laat më, ik kan gaan.

Iwan.
Ga niet naar hem.

Eudoxia.
Waarom niet?

Iwan.
't Waar uw dood.

Eudoxia.
Zeg, hoe?

Iwan.
Er zijn er die den vloek begrijpen
en Rusland zullen redden. 't Eigen kwaad
is hem tot valstrik uitgezet. Hij gaat
met and're vrouwen....

Eudoxia.
'k Weet.

Iwan.
Ook nu,
terwijl pest woedt in Moskou, maakt hij feest.
Men zal hem lokken van zijn buiten-hof
naar 't oord waarheen die doodenkarren gaan.

Eudoxia.
Red hem dan.

Iwan.
Tot verderf van 't volk?

Eudoxia.
Tot heil!

Iwan.
O mocht ík 't zijn die om des lands heil stierf!
En zoo de booswicht roekeloos intreedt
der zonden kuil, wie zal zijn val beklagen?

Eudoxia.
Vaarwel.

Iwan.
'k Zal meegaan.

Eudoxia.
Neen, ik kan alleen.' -

Van ver belluiden en gestage roep:

De belluider.
- 'Draagt uw dooden uit! Draagt uw dooden uit!' -

8e Acte.

Nu zijt ge⁀in Edens stillen, groenen hof -

verplaatst, op Jahwè's woord, na het verlaten
door de⁀eerste menschen, van den Eufraath weg,
als gaarde, bij zijn hemelsche paleis.

Stilheid, zóó groot, dat 't licht vruchtpluis lijnrecht
door licht en schaduw naar den bodem daalt,
en alle blaadjes hangen in 't lichtgoud
volkomen onbewogen.

Als in 't herfstgetij
op aarde brandt rood-gouden schijn,
maar van veel zonnelampen, uit luchtblauw,
op zacht kristal-zand der gegolfde paden.
Nevelen blauw bedauwen 't ruig struweel
van paarsche bloemenfakkelen doorboord
en bloem-bestèrd helgeel. De zachte reeën
loopen met hun gebroken spichtig gaan,
de pauwhaan stapt met kroon en fonkelsleep,
en aan der verre klingen helling slaapt
in schauw van groote, roodbebloemde boomen,
tijger en panther op zwartgroenen rots.

Wit schuimt een beek en brengt in 't stil décor
toover van onrust en gedurig lied,
harmonieuze geuren drijven mee
met 't koele vochtgeglinster en geglij.

Maar waar de beek heenbruischt, daar is het diep,
daar eindigt beemd en bloeiend hof, als waar
van d' horizon een stuk omlaag gestort,
naar 't grijs prospekt der wereldlijke ellenden.
Daarin, met ver verloren gaand geruisch
schiet neer de schitter-heldre levensbeek.

Aan een gazon in half-kring van cypressen
en hooge⁀oranjen met gebolden kroon,
wier loover glanst als gouden-torren-schild,
ziet gij Maria, de Gods-moeder, zitten
op zodenbank, in violet gewaad.

Het hooren en het zien doet zij geduldig
in haar geluidloos stralende⁀aureool.
Van al 't uitwendige gewordt haar vrede,
beheerscht door een verborgen harmonie.
Haar oogen lichten kalm als blanke manen.

Hebron's eerwaarde patriarch ter linke
in wit gehuld, de handen om een staf.

En rechts de Zoon, hij ziet naar d'aard omlaag,
hevig beschouwend met gebonden blik, -
de saamgelegde toppen voor den mond.
De mouwen van zijn kleed van heilig geel
schijnen door tranen donkerlijk gevlekt.

Ginds achter roze⁀en mirtenhaag doen zingen
bescheidenlijk en zachtkens de lieve⁀eng'len,
't gebogen hout van bas en violien.

Maria.
- ‘Zoon, hou terug de tranen, daar ze blinden.

de Zoon.
Deert het u niet, o glanzendë, als mij?

Maria.
Gij moet de deernis zoo geheven dragen,
dat zij de goddelijke vreugd niet buigt.

Abraham.
Van zonde⁀en ramp, van jammer en misbaar
heb ik mijn lust door lust in Jahwê's macht.

de Zoon.
Eheu! mij wordt, naast zooveel leed begrepen
de blijheid als een adder in mijn hart.

Abraham.
Heer! zijn niet die droefheden des gemoeds
als vlekken aan uw lichtziel blijven kleven
na d' incarnatie?
Hoe kan hemelvreugd
iets giftigs zijn?

de Zoon
In hoogste Liefde kwelt
het sterkst geluk het hart als brandend gif,
zoo 't in dat hart alleen moet zijn besloten.
Het duldt geen ledig, wil het Al doordringen,
met zoo verwonderlijken samenhang
dat 't vollen glans in alle deelen derft
zoolang nog ergens duisterheid verblijft.

Maria.
De zee ligt stil in diepere gebieden,
in een onmeetlijk transparante rust,
schoon golf aan golf haar gladde vlak beloopt.
Ziet gij den schijn niet? Waar zich niets verplaatst

lijkt als een jacht van driftige gevaarten
wat rijst en daalt in wis'lend evenwicht.
Zoo sluit Godsvreugde standig om het Al
gerimpeld door den schijngang der geslachten.

de Zoon.
Wat baat dat ík weet. Deze weten niet.

Abraham
'k Doorschouw de tijden en vind recht aan 't eind.

de Zoon.
Nu is altoos! - Op 't gouden vreugdestrand
vergaan niet onrechts duistere seconden,
onaangetast door zee van eeuwig recht.

Maria
Zoon, lijden is niet, onrecht is niet, zie
elk lijkt zijn eigen euvel goed door waan,
alle boosheid is waan, en alle smart.

de Zoon
Ik zie, - maar deze niet. Verzacht dien blinden
mijn zien des lijdens harde wezenheid?
En zegt gij 't niet? O nameloos onrecht!
Waan is de moeder van zonde⁀als van leed.
Verblinding wreekt met tuchtiging van smarten
schuld door haar zelf verwekt.
Zie, hoe zij leidt
door milden schijn d'arglooze ziel tot zonde
maar scherpt de felle klauwen van de zorg,
grimmige wraak om schuldelooze schuld.

Abraham.
Ei doet dit Satan niet? Hij is de Waan.

de Zoon.
Hij is 't.

Abraham.
Voorwaar! - God straft wie Satan dient,
door Satan zelf.

de Zoon
Wee mij, wee mij, welk spel!
Wie zal de nagels van zijn handen doopen
in vloeiend vuur en zeggen dat hij straft?
Wie zal met doornen door zijn oogen boren
en zeggen dat de doorn het oog bestraft
daar 't heeft den doorn gediend?
Deze verblinden,
zijn zij mijn handen en mijn oogen niet?

Abraham.
Heer, ziet gij Eden's bloemen niet verwelken?
De pauwen klagen, wind gaat door den hof.

de Zoon.
Wat is gedaan den schamelsten der mijnen,
is mij gedaan. De duistre waan waart om,
de zwarte wolf besluipt de blanke kudde,
zal ik, de goede herder, die doorschouwt
hun argloos dolen, maar toch niet te redden
mijn arme lamm'ren van den dood vermag,

veilig de schuld ontvlucht in dit hoog hof,
den jammer dier onnooz'len nu benoemen
vonnis voor schuld, naar mijn gericht volstrekt?

Abraham.
Heer, zie de neev'len, zie 't bloedlicht der zonnen,
hun koop'ren sikkel-schaduwen op 't gras.

de Zoon.
Om één lam dat nog omdoolt in den nacht
zal 'k van de wel-behouden schapen keeren,
neerdalen uit de sfeer, waar pijn niet is,
om het te zoeken in den mist van waan,
om het te dragen mét zijn zonde͡en leed.

Abraham.
Eden verdonkert, en een booze stank
stijgt van de werelden.

Maria.
Zoon, laat ons gaan.

de Zoon.
Ik ben in allen, allen zijn in mij.
Van wat zij dragen, ben ik niet bevrijd.
Niet uit het alverband der eeuw'ge Liefde
ben ik, die Liefde zelf ben, losgemaakt.' -

Nu wordt het loof der cederen-allee
die mijlen ver het glooiend woud doorboort,
met één slag zwart, als glimmend antimoon.
Een wuiving loopt er, licht-gezwind, langs neer
zoodat de zwarte looverhanden wenken
verschrikt naar 't bronzen mos, dat ijlings gaat
opglanzen bleek, met groenig glimworm-licht.
De zware, rosse stammen kraken hard.

Ver in het engst der bange, rechte laan
nadert het rood en snel. 't Is Lucifer -
een stalen rijwiel vonkelt onder hem.
Stil vliegt het, mollig rollend, over 't mos.
En waar d' allee den heuvel overbuigt
heft zich een monster aan de bleeke lucht,
de slang. De reuzenkop gaat speurend op

schijnbaar onzeker tastend, maar geweldig,
en 't groot lijf glijdt in lange golven na,
volgend den rijder, wind-snel, als een hond.

Leeg is 't gazon in halfkring van cipressen
en hoog oranjen met gebolden kroon.
De zaal'gen weken, 't koor verdween, maar stom
zit nog de Zoon en schouwt het lijden aan.

Met wonderbaar metaalgetinkel vallen
als uurslag van een klokje dat niet staakt,
zijn tranen in de rustelooze beek.
En aan zijn slaphangende handen, ach,
zwellen de roode droppen traag, en vallen, -

worden tot roode vischjes in 't kristal. -

9de Acte.

Dit is de zwarte, zwarte hei, in nacht
bleek nog van 't sterven van den zomerdag.
Fladder-vlammende fakkelen, een perk
van vuur-stamrozen, rond een vierkant graf,
twintig manslengten lang, tien breed, twee diep.

Daarin veel mannen, rood-gekield, niet traag
arbeidend, met somtijds abrupt gezang,
gedeund als wiegezang, en zeer verloren
versmorend in den winderigen nacht.

Ginds rechte, sombre lorken, en droef-bochtig
een berkestam, blank-rood in toortsen-licht.
Daarbij Eudoxia, alleen, rechtop.

De delvers.

- ‘Hei dan! Hei dan!
De kerk gaat an! de kerk gaat an,
de mis is net begonnen.
Ze spelen allemaal blindeman
de heeren hebben geen broeken an
de dames geen japonnen.’ -

Nu hoefgestomp, zwaar wielgekraak in 't zand.
De karren, in processie, toorts-verzeld
komen langsaam de keizerin voorbij.

Een karvoerder.
- ‘Wel liefje, ben je daar weer, heb ik jou
van middag niet genood? En ben je nu
toch maar te voet gegaan? Was je 't gezelschap
niet fijn genoeg? 't Zijn anders allemaal
heel nette passagiers, stil en fatsoenlijk.

De andere karvoerder.
Zuster, ga naar je bed. Verzoek niet God.
Wees blij, dat je niet hoeft, als wij, te komen
waar geen mensch, die bij zinnen is, zich waagt.
Je lief herken je toch niet meer, het gaat
als knollen in een kelder, plompverloren.
D'ris haast bij. En geen priester waagt z'n lijf.

De eerste.
Wacht, schat, als ik terug kom mag je mee.

De delvers.
Hei dan! Hei dan!
Daar kommen ze-n-an! daar kommen ze-n an!
Je zoudt-et niet gelooven,
de wij-kwast en de wierook-pan
daar krijgen ze lamme beenen van
en rollen onderste-boven.

Een opzichter.
Stil daar, dronken geboeftë. Eert de dooden.' -

Vlug klimt het volk, als mieren, uit den kuil,
wacht stil rondom, de mutsen in de hand,
als kar na kar den lijken-last uitschudt,
en werpt dan kalk en aarde, maar niet veel.

Nu nadert een luid tweegesprek, als van
menschen te paard, met schokken en gelach.
Een vrouwestem, wat rauw, antwoordend jolig
een zware mans-stem. Hoor, de bange paarden
snorken en briesschen, stromplend op de hei.

Peter.
- ‘O jelui zotte vrouwen, die verkiest
duivelsche toeren door den wilden nacht
tot 't paard zijn nek breekt, - boven 't zachte bed.

Ekaterina.
Lust wordt door uitstel fijner, net als wijn.

Peter.
Dan zal 'k jou twintig jaar gekelderd houden,
wie weet wat fijns dat geeft.

Ekaterina.
Vreemd avontuur,
gevaar en wildheid is 't boeket der liefde.
Als geur van wijn, nog 't zoetste vóór den dronk.

Peter.
Katten-natuur, - dat jakk'ren door den nacht.
Hier poezevel! - rij vóór - ik zie geen steek -
jij wel?

Ekaterina.
Ik zie des nachtgods open armen,
zijn heerlijk groot en zwart fluweel-zacht lijf,
zijn haar in wind een zwart-satijnen vlag,
zijn vonkende⁀oogen, zijn geweldig hoofd
wenkend mij neer bij zich op 't donker veld.

Peter.
God sta mij bij, wat krolsche fantasie!
Ja, dat is jelui liefst van al, dat zwermen
rond-om de brei, maar in den warmen damp.

Ekaterina.
Met oorlof, Heer, wij vrouwen willen 't wezen,
wat voor en na verblijft, niet als de mannen
't moment, 't vermaak, de wasem en den schijn.

Peter.
Halt! - Wat 's dat daar? - Des nachtgods kinderen?
Wat roode duivels! - Keer om! - dat 's verdacht.

Ekaterina.
Is mijn Heer bang? - Merk op hoe ik uw lust
met griezelige vreezen faisandeer.

Peter.
't Is te pikant. Gods bloed! wat stinkt die saus.

Ekaterina.
Zoo riekt uw trouw volk, Heer, zelfs als 't niet leeft.

Peter.
't Pestgraf, Katinka, keer om!

Ekaterina.
Om te missen
een avontuur zoo ijzig intressant?
Is mijn Heer bang? - Zoo blijv' hij hier wat staan.
Ik moet dien drukken doodendans bezien.

Peter.
Is jou al 't leege leven niet te goed
dat je dat waagt voor lekk're griezeling,
Ik draag het wèl der volken. Keer. Ik wil 't.

Eudoxia.
Keer! Peter Alexeiewitch!

Ekaterina.
Een heks!

Peter.
Wordt nu Katinka bang? - Wie daar? Wie roept?

Eudoxia.
Keer, mijn heer Tsar, ik waarschuw, hier schuilt moord.

Ekaterina.
Weg, zwarte kol!

Peter.
Ha! ha! mijn vrouw! mijn vrouw!
Nu wordt de nacht vol prikk'lend avontuur!
De jaloezie, dat 's liefdes kruiderij
die geeft haut-gout.

Ekaterina.
Neen foei! dat 's slechte smaak!
Heb je geen knecht, tsarina, dat je zelf
je man gaat snappen, op de hei, bij nacht?
Hoe duf! - geen wonder dat je 'm lang verveelt.

Peter.
Toe maar! - pak aan! - tsa! tsa! - Kom, Doenja, ferm!

laat me wat lachen! Zeg eens wat terug....
Maar raak! want 't is een kat.

Eudoxia.
Keer gauw, heer Tsar, ik waarschuw wéér, 't is moord!

Ekaterina.
Zwijg, kwaaie nacht-uil. - Hulp! - hierheen! hierheen!

Peter.
Hei! - Waarvoor 's dat? - word je nu bang? Voorwaarts!' -

Het paard steigert ten voortsprong, hard gespoord,
maar ploft, met doorgesneden pezen, om.

En dan, als op een vlieg zwartige spinnen,
springen er vlug op den gevallen man
donkere mannen, aangeslopen zacht,
winden om d'armen hem, om lijf en beenen
en ook om 't hoofd, - maar neus en oogen niet -

de straffe touwen, dat hen 't proestig schuim
uit des verwoedden Keizers mond bespat.

Ekaterina.
- ‘Stil maar, mijn engel, aanstonds mag je liggen
een heelen nacht bij heel je lieve volk.
Je lieve volk, dat gaat toch boven mij!’ -

En hem gebonden, die rukt en zich kromt
als zich een wesp kromt, door spinrag omwoeld,
en spant zijn koorden met kracht ongewoon,
dragen ze naar den rand van 't reuzig graf.

Ekaterina.
- ‘Heb vree, mijn Heer, wensch toch geen schooner dood.
Uit vrijen wil had 't Curtius beschaamd.
Dit brok moet God's worg-engel wel verzaden,
meer deugd en ondeugd zwolg zij nooit gelijk.

Werpt neer den Judas, keerls. - Zoo. - Nu bidt God
dat dit zijn wraakstorm still', behoude 't schip.
Kyrie eleison!

De mannen.
Kyrie eleison!
Verlos ons Heer! Verlos ons, Heere God!

Ekaterina.
In Vaders, Zoons en Heil'gen Geestes naam!

De mannen.
In Vaders, Zoons en Heil'gen Geestes naam!

Ekaterina.
Amen!

Het volk.
Amen! Amen!' -

Dan stom, stijfrecht, gemaskerd, in 't woest licht,
juweel-beflonkerd, op haar donker paard,
wordt zij gezien door 't werkend volk, den nacht,

opmerksaam op dat oogenpaar omlaag
levend en kijkend midden uit de dooden
naar háár gestaag, niet toe, den ganschen nacht.

Tot bleeke dag het fakkel-rood verlept
en allen gaan, de halfgevulde groeve
latend door doodsvrees wisselijk omhoed.

Dan roert zich, die verborgen door den nacht
ontsnapte 't zoeken der donkre trawanten,
in 't hoog hei-kruid gedoken, als een haas.

En glijdt den steilen grafrand af en wroet
met handen in de lucht-geworpen aard,
en wentelt de cadavers, één voor één.

Tot zij daar ziet oogen nog wijdgesperd,
glanzend en fel, door macht van grooten toorn.

Zij snijdt de straffe touwen stuk, en duldt
zijn greep om steun, heftig door groote woede.

Biedt ook haar tengre schouders den verstramde
te stijgen uit het afschuw-wekkend diep.

En hij, in stameling van groote drift:

Peter.
- ‘Jij wist! - jij wist! - hoe wist je 't? - zeg,
hoe wist je 't?’ -

10e Acte.

Zie nu het somber, Acherontisch strand.

De vale vloed is als een groote zee
die ploft met dof gebonk de logge golven
in lange lijnen, schuimloos, op de kust.

De rotsen, hoog getorend, steenkool-zwart,
zoo dreigend of een zucht hen zou doen kantlen,
glimmen in vreemden glans, die licht niet is,
van 't lage, gansch egaal bruinvale zwerk.

Maar ginder licht, achter de strakke kim

een grille kraterlaaiing, wonderbaar
opflakk'rend plots met hooge, roode vlammen,
getakt, onhoorbaar, tot aan 't zenith óp,
dan wèg. Maar aldoor, boven zwarte kim
blijft er een onheilvolle, gele gloed.

Satan.
- 'Hierheen, mijn beste, weet je 't nog? - 't Is lang
al sinds uw laatst driedaagsch bezoek, te vluchtig
om u behoorlijk t' orienteeren. Zie
daar is de vuurbaak van mijn republiek
de vrijheidstoorts, verlichtende de wereld.

Wat zegt gij weinig, neef, voel je⁀al berouw?

de Zoon.
Wat baten woorden in het oor van hem
die ziet de daden in hun slechtsten schijn
daar hij niet kán hun diep motief bevatten.

Satan.
Had dit dan óók maar niet gezegd.

Maar nu,
nu om een boot! Hier helpen vleugels niet.

de Zoon.
Volg mij, mij draagt de vloed.

Satan.
Pas op! pas op!' -

Er branden blauw'ge bliksem-spranken los
waar Satans voet den looden vloed beroert,
als berstend vuur-ijs, en de Heiland keert.

Satan.
- ''k Vraag duizendmaal vergeving, - 't zal niet gaan.
Ik ben beschaamd, u zoozeer te belemm'ren,
maar meer geloof dan Petrus heb ik niet.

de Zoon.
Ik wil u dragen.

Satan.
Dank voor 't vriend'lijk woord.
Maar als mijn ongeloof eens zwaarder woog
dan uw geloof? Dan gingen we allebei.
Mag 'k dat riskeeren? Denk aan uw verwanten.
Wat zou het zijn, als óns iets overkwam!
Heb liever wat geduld. Ik roep een boot.
Boot aho - o - o - ie!!' - -

De galm zeilt als een groote vogel op,
slaat langs de grimme rotsen, scheert de golven
en vult het scheem'rend zwerk met trilling, die
het hart doet sidd'ren en den adem stremt.

Maar na haar sterven blijft het heel lang stil.
Geen vogel schreeuwt, de donkre golven dreunen.

Satan.
- 'Boot aho - o - o - ie!!' - -

Antwoordt, aan 't strand, aan deze zelfde zij,
Psyche, verdoold, met droeve melodij.

Psyche.
- ‘Waar is de dageraad? Waar is de dageraad?
Help! wie daar roept. Help mij, goedige!
Ik ben zoo moe. Zie mijn bloedige
voeten, van steenen wond.
Zie mijn vereenzaming, zie mijn verslagen staat!
Spelend in schemering volgde ik mijn zusters niet
eer nog de nacht verzwond,
tot ik dien gloed daar en dit droef kustgebied
maar niet de morgen, de morgen vond.

Satan.
Wees goedsmoeds, kind, de morgen is op hand.

Psyche.
Wat is die lava-gloed, die roode brand?
Is dat de zon wel? Is dat het morgenrood?
Is dit de zee?
Stroomt hier de bron-wel die alle zorgen doodt,
die alle wee
eeuwiglijk heelen kan?

Waar zijn mijn zusters, mijn lieve gespelen dan?
Wee, - leeg is het strand.' -

Heel uit de verte, waar nog 't oog niets ziet
nadert een dof, eentonig riemgeklots.

de Zoon.
- 'Is 't Charon?

Satan.
Ahasverus is 't, ik schonk
na Charons dood den armen jood genade.
Zijn voeten waren van het gaan zoo plat
als van een zeehond, nu laat ik hem roeien.
Duid het niet euvel dat 'k uw wraak verzacht.

de Zoon.
Ik wil zelf roeien deze maal.

Satan.
Bravo,
ééns op oneindig is toch altijd wát.

Ahasverus.
Wie 's dat? Een mensch?

Satan.
Ja, maar een heel bizonder,
Kè'j'm niet meer, oude? - Kijk eens! Hoog bezoek.

Ahasverus.
Lik me de maars.

Satan.
Wel foei! is dat berouw?
Neen, maar! zoo'n lompe grompot! Zou je 'm niet voor 'n Hollandsch dichter houden gaan, in plaats van 'n palestijnsche schoenenjood? Fi donc!

de Zoon.
Ik wil uw kwaad vergeven.

Ahasverus.
Val in twee!
Slof zelf eerst duizend jaar de wereld door,
blijf nou maar met je⁀erbarmen van mijn lijf.
Ik hield de wet. Jij niet. Laat mij maar roeien.
Wie 's dat daar? Moet die óók mee? 't Kind heeft vleugels.

Satan.
Kapellenvleugeltjes. Enkel voor sieraad.

Psyche.
U ken ik Heer! zijt gij de Christus niet?

de Zoon.
Ik ben 't.

Psyche.
O geef mij uw veilige hand!
Nu kan 'k niet dolen, wel? - maar waarom laat

gij smaad en grofheid om u doen, mijn Heer?
Hoe vindt gij goed wijding te doen ontheil'gen?
Ik dacht dat misdaad.

Satan.
Niet zoo wijsneuzig, jufje, hij weet best.
En wie hem geen gelijk geeft oordeelt hij
klein van bevatting en geen antwoord waard.

de Zoon.
Kind, 't is om u. Dit was nog niet gedragen.

Psyche.
Heer, ik versta niet. Was niet zwaar genoeg
tot mijn verlossing 't kruis op Golgotha?

de Zoon.
Onrecht gedaan is zwaarder dan geleden.

Psyche.
O Heer! o Heer! buig u niet zóó omlaag.

Wat zal er van mij worden, als ik zie
uw godlijkheid gekrenkt? Gaat gij kwaad doen?

de Zoon.
Wie ooren heeft te hooren, hoor! Ik stierf
daar 'k wierp de zaden der zachtmoedigheid
in 't barre, blinde zand van haat en twist,
latend het heil'ge dorre' om liefdes wil.
Maar rijper zijn de tijden, ander licht
rijst boven 't droeve land, wijde woestijnen
wachten de laving van het nieuw begrip.

Weer breng ik allen, wat bij wein'gen was,
hoevelen ook de hooge gift ontwijden.
De muren rond de tempelhoven vallen
en tot dit godd'lijk heiligdom voer ik
zondaren en onreinen, in gena: -
Leed is als zonde, zonde͡als leed, der waan
kinderen beiden. En geen sterflijk mensch
is van zijn broeders door het kwaad gescheiden.
Geen mensch doet onrecht, of het schijnt hem recht,
en geen kan gansch rechtvaardig zijn, die lijdt.

Zoo droeg ook ik, die droeg het kruis der smart,
den last der waan, de diepe foltering,
feller dan schuldloos leed, der ziel die voelt
in 't eigen teeder weefsel zich verward,
die recht-begeerig, onrecht niet ontkomt,
die liefdevol, rechtmatig haat ontvangt,
en niet kan wraken dan haar eigen blindheid,
niet meer of beter dan der boozen kwaad.

Alleen zóó, werd ik, God zijnd, waarlijk mensch
en van mijn broeders niet door 't kwaad gescheiden.
Noemde ik niet niemand goed, dan Eén alleen?
En heb ik ook vergeving niet gebeden
voor slechten die niet weten wat ze doen? -

En wanneer wéten menschen wat ze doen? -

Psyche.
Wordt er dan niet misdreven met wèl weten?

de Zoon.
Niet weten is 't, maar 't kennen van den naam.

Wie kwaad als kwaad waarachtiglijk beseft
kán het niet doen, onmachtig door begrip.

Ahasverus.
Is dit verdoemd gefiel'sofeer haast uit?
Stap in.

Satan.
Dat schijnt een zwak van u daarboven.
Gij redeneert zwart wit, wat is tot niets,
en acht daarmee uw waardigheid gered.' -

Maar zie, daar is, over de grauwe waat'ren
een and're boot genaderd, gansch gelijk
aan d'eerste, door eenzelfden man geroeid.

Satan.
- 'Wie 's dat?

Ahasverus
Wie ben jij?

de 2de roeier.
Ahasverus.

Ahasverus.
Stik!

2de roeier.
'k ben Ahasverus. Wie riep mij?

Ahasverus I.
Jou smiegt,
'k ben Ahasverus zelf.

Ahasverus II.
Jij?? - stinkert, jij?? -
Hoor me die vuile smous!

Ahasverus I.
God der gerechte!!
Kom hier, jou ouwe v'rotzak, 'k sla je lam!

Satan.
Exquis! - Exquis! - wat kostelijk geval!
Ei, neef? dat hoort men óók niet bij je thuis!

Psyche.
Bedriegt ons een?

Satan.
Wel neen! wel neen! ze hebben
beide gelijk. Dat's juist zoo amusant.
Oneindigheid bergt eind'loos veel van elk
maar zelden, zelden treft het zóó curieus.' -

Met vinnige⁀oogen, beverige handen
slaan de twee oude kerels met hun spanen
elkaar, dat op de klippen schalt 't geklap.

Dan komt boven den zwarten rotsenrand
een schijn op-gloren, wit, als van electrisch
booglampen-licht.

En het ontzachlijk hoofd
Jahwè's ziet elk, in zware majesteit.

de Vader.
- 'Niet verder, Zoon, het is genoeg, keer weer!

Satan.
Denk er geen kwaad van, Broeder, gansch toevallig
kwam ons dit meisje tegen, hier aan 't strand.

de Zoon.
Het is genoeg. Ik keer. Kom mee, mijn kind.
Méér heb ik wel geleden dan aan 't kruis.

Satan.
Dat 's jouw gezang, en jelui dom getwist
en dat vermaledeid gefiel'sofeer.

Ahasverus I.
Daar! zeg 't nou nog eens! eeuw'ge vagebond!

Ahasverus II.
Daar! Daar! eeuwig verdoemde schoenenflik!' -

Wegdrijvend op de grauwe vloeden slaan
de maagre kerels met hun lange spanen
elkaar, dat wijd rond schalt het hard geklap.

11e Acte.

Een kerkercel. Eudoxia alleen.

Eudoxia.
- 'Het is een zwaar ding, maar ik draag het niet
als 't wel behoorde. Zijn er niet heel veel
zwakker dan ik, en van maar klein verstand
die tot zich nemen, zielstevreden, 't leed
de haat, het onrecht, de vereenzaming,
zooals een schaap het gras graast, hier en daar
nog 'n extra blaadje⁀of twijgje langs den weg,
niet kwaad, niet raadloos, maar bedrijvig stil

omdat het leed is voedsel voor hun ziel?
Ik weet dat óók wel. En ik voel ook nooit
lust tot oproerig schelde' en lamenteeren,
maar wel die bitt'rë en krankzinn'ge dorst
nog méér, nog al maar méér leed te verzwelgen. -

Ik zou 't ze willen wijzen: hier en hier
sloeg je nog niet, zóo doet het nóg meer pijn. -

Dom van ze. Alsof pijnen kunnen halen
wat ik niet wil vertellen, uit mijn mond.
Wie haalt nu splinters met een hamer uit?

't Gaat alles dieper, vaster. Tot ik zweef
in een heet-witte nevelsfeer van pijn,
licht en tevreden, vroolijk dat ik val
in al maar ziedender gebied van pijn,
vallend, vallend, als in een grooten regen
roosbloemen van geschulpt wit-gloeiend staal
en langgerekte snoeren flikk'rend vuur.
Dan schroeit mijn ziel dicht en geniet verwoed. -

Maar dat is leelijk, leelijk, - slecht en ziek. -

Pijn moet als pijn gevoeld zijn. Niet als lust. -
En dat verlangen trekt vast naar de hel
waar 't óók zoo gloeit. Want 't is als dronkenschap. -

Kijk me die handen. 't Is wat moois. Dat blijven
onbruikb're dingen Worden nooit meer goed. -

Ik heb zooveel gedienstige gedachten
dat de benarde rechte daad verdrinkt
door overmaat van redders.
    't Is niet goed
te haten en te kermen. Maar geduld
tergt een kwaad mensch nog meer. Om zijnent wil
mag ik hem toch niet tergen tot méér kwaad?
Moet ik mij dan gaan weren en hem schelden? -

De rechte weg heet duid'lijk en eenvoudig,
maar als men denkt is hij zoo simpel niet. -

Dit 's niet voorzien, Heer God, dit 's niet voorzien!
Volgde ik Uw Wet, en dacht niet, regelrecht
ging 'k naar de hel. Gij leert te dragen 't kruis
lijdsaam en stil, de dulders hebt Gij lief,
Gij prijst ook wie voor and'ren 't leven laat.

Maar als ik draag het kruis lijdsaam en stil
voel ik verzading van een slechte lust,
een booze, zinnelijke dorst naar pijn,
die groeit en zwelgt in smarten en verderf.
En als ik zoo stil duld, en nimmer klaag,
weet 'k hem tot machtelooze drift te prikk'len
en 'k voel iets streelends, iets fluweelig wreeds,
zachtzinnig, maar toch harder dan zijn hardheid.
Mijn medelijdend kijken grieft veel meer
den trotschen dan zijn foltertangen mij.
En mij te dooden, opdat 'k Iwan niet
verrade͡in slaap of in krankzinnigheid,
dat lijkt mij nu zóó zoet - wonne zóó groot,
dat ik des Satans tooverij daar vrees.
Die steeds zoo lokt. Want 't is als dronkenschap.

Moet ik dan, of 'k al liever 't goede deed,
doen wat ik kwaad weet, wijl dit God zoo zegt
en er geen uitweg is?
  Jezus, mijn Heer!
verklaar mij dit toch, wat zoo leelijk schijnt
in wat ik streng'lijk naar uw voorbeeld doe.
Gij ziet toch wel, ik meen het goed, en mijd
volstrekt geen moeite͡of leed, U te behagen.

Hoe lijkt dan wat voor zóó vroom geldt, mij slecht?
Het sterven voor een ander, het verlust'gen
in lijfsgemartel, in der pijnen weelde?
Hoe lijkt mij deernis met den hater wreed?

Is het mijn zwakheid, is mijn ziel soms ziek-
geworden, daar zij te veel onderstond?
Is het mijn oneenvoudig samenstel?

Dan wil ik 't wel verheelen voor de menschen,
zooals 't bij zwakte͡en zieklijkheid betaamt,
maar 'k dacht, den Allerhoogsten mag een mensch
zijn zonden en zijn wonden wel vertoonen
en om zijn zwakheid zich beklagen, wat
anders niet voegt, uit schaamte͡en waardigheid.

Satan.
Gij zijt een slim kind, en hebt met verstand
het kwaad der hoogste chariteit ontdekt.
Erken, hoe haat en liefde staan gelijk
hatend elkaar, elk met een eigen recht,
d'een wreeder niet dan d'ander, noch infamer.
Maar wacht gij van den God der Liefde heil?

Uw kwaal is ook de Zijne. Goede wil
brengt geen genezing waar de kracht ontbreekt.

Eudoxia.
Wiens stem is dat? Heer Jezus, ik riep U.

Jezus.
Heb moed, mijn kind, ik heb u wel gehoord.
Ik zie uw goeden wil wel. Niet ontgaat
mij van uw blanke ziel de matte vlucht.
Heb moed, nog streeft zij recht, schoon vlak langs randen
van 't eeuwige verderf scherp'lijk gejaagd.

Eudoxia.
Heer, maar ik zie geen dóórtocht! Wat is goed?

Satan.
Plaag toch den armen God niet. Als hij kon
zou hij wel helpen. Zijt gij niet zijn kind?
Gij doet als 't stervend kind dat moeder vraagt:

‘Moeder, maak mij toch beter, moet ik nog
langer zoo ziek zijn? was ik niet gehoorzaam?
wat moet ik dàn doen? 'k werd zoo graag gezond.’
Zoo wreed zijn al uw vragen voor uw God.
Er is geen dóórtocht. Streeft gij nóg zoo recht,
gij stuit op kwaad. Waar kracht faalt, volgt verderf.
Wees zeker dat nog scherper jagen kan
't noodlot dat nooit consideratie kende.

Eudoxia.
Ik riep om U, - HEER JEZUS!

Jezus.
Schoon 't lot de gangen, ja! de daden dwingt
de vonk der kennis dwingt het niet. Gij kent! -
Aan hand en voet door band des lots verlamd
redt u de blik, getrouw naar mij gericht.’ -

Dan is lang de geplaagde stil, en wacht
zooals bij komend onweer, op den akker
de boekweit wacht, diep-ernstig, en vol hoop.

Uren vergaan.
Een kerkerwachter komt.
Ontsluit de zware deur. Brengt brood en kruik.

Eudoxia.
- 'Dank Dmitri. Zal 'k den Tsar nog zien vandaag?

***De kerkerwachter* (*Iwan*).**
Men noemt mij Iwan. En gij ziet den Tsar.

Eudoxia.
Weg! Weg! Blijf van mij weg! Wat kom je hier?

Iwan.
Wees niet bang, ik ben veilig en breng redding.

Eudoxia.
Ik wil niet redding. Laat m' alleen -, ga weg!

Iwan.
Hij foltert je, dat je mij zult verraden.
Ik weet. Ik heb hier vrienden. Spreek en 'k maak
de poorten open, brand dit moordhuis neer,
binnen het uur, eer nog de moorder komt.

Eudoxia.
Ik wil niet, Iwan, 'k heb het hier heel goed.
'k Word niet gepijnigd. En ik zweer bij 't kruis
dat ik je nimmer zal verraden. Ga!
maar gauw dan! gauw dan! keer nooit, als je niet
mij kwaad wilt maken en je haten doen.

Iwan.
't Lijkt mooi! maar 't is toch dolheid, slaafsch en slecht.
Vrouwen doen alles zonder rede⁀of maat.
Roekloos verliefd op edelaardig doen
offren zij zich door dik en dun, als werd
de schoonheid van elk offer niet gemeten
naar 't waardig doel. In blinde hartstocht tooien
ze domheid met versierselen van deugd.

Eudoxia.
Zoo spreken mannen altijd als 't gevalt
dat 't offer hen niet, maar een ander geldt.

Iwan.
Is het dien ander dienstig dat j'm brengt
tot aldoor dieper diepten van gemeenheid?
Is dit een reed'lijk, offerwaardig doel?

Eudoxia.
Verdacht is rede, die voor zelfzucht pleit.

Iwan.
O arme wijsheid, die een zieke deugd
maar achterna moet hinken. Die niet mag
zeggen wat zij toch weet, daar d'enge ziel
van alle leering dit alleen onthield:
dat niemand voor zich zelven zorgen mag.

Eudoxia.
Ga, man, en doe niets onnut. Ieder bindt

zijn zielebloem vast aan een eigen staaf.
Brak die zoo viel ik en verwelkte gansch.
Want die kan niet vervangen. 't Rudiment
van trouw weerhoudt më. In mijn deugdbegrip
is 't een sluitsteen. Met dien viel zóó volkomen
't gebouw ineen, dat ik toch van dat puin
geen nieuw structuur mijns levens maken kon.

Iwan.
Trouw aan een duivel is een vreemd soort deugd.

Eudoxia.
Hij is geen ander dan wien 'k mij verbond.
Wat doet het tot zijn grootheid dat hij mij
telt bij de velen die zijn wil weerstaan?
Mijn deugd is immers noodzaak, geen beleid.

Iwan.
Goed dan, ik ga. Maar weet: ik blijf cipier.
Ik zal hem openen die deur, maar waken
dat hij zijn zonden niet vermeert. Eén kreet
van smart door u, brengt vast zijn dood. Vaarwel!' -

Omzichtig gaat hij. En zij spreekt, alleen:

Eudoxia.
- ‘O God! - nu wordt het waanzin, - nu wor 'k gek!
er zat een beest te lachen in mijn hoofd
om 't brave mensch dat sprak van deugd. Wat deugd!
Allemaal leugens! - 'k was alleen maar bang
gesleurd te worden uit mijn lieve⁀ellende,
weer verder van mijn heerlijk donk're dood.
Met nagels en met tanden hiel 'k mij vast
in mijn zwart hol van weedom. O God, God,
en 'k zei het toch zoo zuiver en beslist
als stond mijn vroeger, simpel leven nog
van twijfel niet doorgraven. Vast geloofd
heb ik mij-zelf toen 'k sprak. Maar aldoor 't beest
om mijzelf hooren lachen in mijn hoofd. -

Dus ik kan liegende waarachtig zijn,
mij zelf gelooven, wetend dat ik lieg. -

O lieve Jezus, is dit nu te ontwarren?
Ben 'k nu dan gek? - Is nu 't getob ten end?
Een gek mag alles denken wat hij wil. -

Nog niet? nog niet dan? - Jezus, voor het laatst
richt ik naar u mijn blik en strek mijn handen.
Wie gek is wil niet eten, en ik gruw
dan ook al van dat brood, dat spert den weg
naar dood, en bindt aan 't vreeselijke leven.

En kijk, nu zal 'k toch eten, want niet gek
ben 'k nog, en 'k weet dat Jezus is het brood.
Hier dan, bittere, bittere, verfoeide
spijs, kluister aan dit zwaar, stofflijk bestaan,
strenge belemmeraar van 't zoet heenstreven
naar rust, naar niet-zijn, naar nacht van verderf.
Van stank en rotheid walgde ik nooit zoozéér
als van dit hard, leven-behoudend brood.
Toch weet ik dat gij 't brood zijt, Heer! - Ach, Heer!
is dit niet trouw, nu 'k u proef en verteer
in uw afgrijsselijke bitterheid?' -

En als zij breekt de bruine, grove stukken
breekt ook de strakheid van haar heete leed.
Zij snikt, en eet, en eet, en snikt nog meer.

Dan volgt er rust. Gesloten worden de oogen

de lippen preev'len zonder klank, in slaap.
't Hoofd aan den muur. Stil. Ja, zij schrikt niet op
van 't deurgeknars. Tot Peter voor haar staat.

Peter.
- ‘Slaap je, mijn liefje? Zeg mij eens g'n-dag.’ -

Niet roert aan haar. Maar enkel d' oogeleden
heffen zich stil van voor haar zachten blik.
Rustig beziet z'm, helder, zonder vraag.

Peter.
- ‘Geen woord? - Wat jammer dat zoo'n beeldig mooi,
fijn kind zoo koppig en ondeugend is.
Kom, liefje, kom. Laat mij vandaag het scherp
gereedschap niet behoeven. Wees den docter
een willige patient. Bij God, 'k heb liever
te doen met kwaaie feeksen, als Katrina,
dan met zoo'n lief, week, taai, onvatbaar ding.
Het doet niets tegen, maar het geeft niets mee.
Het geeft geen houvast, schreeuwt niet als je 't knijpt,

en blijft met een haast walgelijk geduld
net waar 't wil zijn, een eerlijk tegenstander
beklevend met den schijn van hondsche wreedheid,
zelf triomfeerend in een mart'laarsglans.

Eudoxia.
Is Katerina dood?

Peter.
Die zit hier onder
gemetseld in een kelder, tot haar hals.
Lust wordt door uitstel fijner, zei ze, als wijn.
Nu ga 'k haar twintig jaar gekelderd houën
te zien wat fijns dat geeft. Ik breng haar zelf
een praatje en goeden leefkost, elken dag.
Ze vloekt uitmuntend, hoor je 't nooit? Dat waar
zoet medecijn voor je jaloersche hart.

Eudoxia.
Pijnig mij heden niet aan 't lijf, heer Tsar.

Peter.
Heel wel, mijn schat! Ik doe 't niet voor plezier.

Maar noodweer is 't. Zoolang geheimen dreigen,
achter die blauwë oogjes, voor mijn rijk.
Spreek dan, wie was 't? hoe wist je van 't complot?

Eudoxia.
Mij zei 't een oude, vreemde man, op straat.

Peter.
Ik hoorde van hem, waar is hij? wie was 't?

Eudoxia.
Ik ken hem niet.

Peter.
Foei! foei! je liegt! je liegt!
Dat strookt slecht met je vroom en heilig doen.

Eudoxia.
Ik ken hem niet. Ik weet niet waar hij is.

Peter.
Ei, logenbrok! - Ik zie, jë at, dat's braaf.
Drink dan nu ook, zie hier, -

Eudoxia.
Wat is 't? Vergif?

Peter.
Vergif voor mij en voor mijn volk. Voor jou
is 't medecijn. Men zegt, 'r is waarheid in.

Eudoxia.
Brandewijn?

Peter.
Drink!

Eudoxia.
Heer spaar me, ik deed gelofte...

Peter.
Drink - of ik haal 't gereedschap en den arts...

Eudoxia.
Mag ik dan uit dat zuivere kristal
zelf drinken, 'k vind die houten nap zoo vies.' -

Zij neemt en drinkt, 't fleschje glipt van haar handen,
er breekt een fijnen schilfer van 't kristal.

Eudoxia.
- 'Vergeef mij, heer, ik beef. Het vocht is scherp.
Maar 't doet mij goed. Ik denk, nu zal ik spreken.
Maar heb een oogenblik geduld, dat 'k bid.
Want ik ga doodelijke zonde doen.

Peter.
Bid alle heiligen, maar drink, en spreek.
Zonde was 't liegen voor den Tsar, je heer.' -

En zij, geknield voor beeldtnis der Madonna
kleurig gemaald op klatergouden grond
waar 't lichtje brandt in duistren kerkerhoek,
splijt met den glasscherf, aan haar beide polsen
de teedre bloed-kanalen ruwlijk op.
En als dan de bevrijde bloedstroom golft
vangt zij te bidden aan, zoo vast zij kan:

Eudoxia.
- ‘Heil'ge Drieëenheid! reine moeder Gods!
Michaël! Nicolaus! patroon mijn volks,
heiligen allen die om 's Vaders troon
leeft in den glans van eeuw'ge schuldloosheid,
ziet op mij, zondige, genadig neer!
Ik weet mijn kwaad, maar God, Gij weet mijn nood,
Gij kent all' angsten van mijn moeie ziel,
hoe ik benard ben, als een haas gejaagd
buiten de grenzen van mijn kleine kracht.
Verstoot mij niet, mijn God, verstoot mij niet.
Verzacht Uw vrees'lijk recht, laat mij niet lijden
wat ik door mijn doemwaardig doen verdien.
Bij Uw Zoon's bloed, bij zijner Moeder tranen

bezweer 'k U, Vader, heb gena. Gedenk
hoe lang ik toch van goede wille was,
en nu nog, als een vogel in scherp koord
van kwaad hulploos verstrikt, op U mijn oogen
richt, en vertrouw op uw barmhartigheid.
Ik kon niet anders, Vader, o vergeef!
Vergeef!..... Vergeef!.....' -

Haar stem vergaat zacht, vol geheim, zooals
nachtwind in populierenloof vergaat.

Peter.
- 'Al wel, al wel, nu weet Hij 't wel, kom hier,
en spreek.

Eudoxia.
N o g e e n o o g w e n k g e d u l d , mijn Heer!

Peter.
Wat? val je nu al om? Kreeg je al te veel?
Ha! bloed!! bloed!! O jou valsche, slimme meid!

Was dát je streek! Wou je mij zóó verschalken?
Hier! Dmitri, hulp! den docter, duivelsch snel!
't Is dood of leven!

Iwan
Ja! 't is dood of leven!
Ook tusschen ons.

Peter.
Knecht! - sla jij hand aan mij?

Iwan.
Sta op! tsarina! vlucht! niemand die 't let!
De torens branden, elke deur is open.
Buiten staan paarden. Ik heb hem wèl vast.

Peter.
Zóó, lieve broeder, ben je daar ten lest!
Kom aan mijn hart! 'k Heb zeer naar je verlangd.
En zij ook. Kijk! ze ligt al flauw van vreugd.

Laat haar maar wat bekomen van d' emotie.
De docter 's niet meer noodig.

Iwan.
D o e n j a , v l u c h t !

Peter.
Stil, niet zoo hard. De stem van haar oud lief
mocht haar soms kwaad doen.

Iwan.
Bloed?! - dan bloed om bloed!' -

In linker 't mes, houdt met den rechter hij
des broeders strot. Dez͡en gezwind verweer
pakt Iwan's pols en keel. Dan volgt een zwijgend,
gespannen staan, als herten, wier gewei
vasthaakte͡in kamp, - ieder kent d' eigen kracht
grooter dan die van een gewonen man,
en houdt, gewis van eind'lijken triomf,

den vijand vast, als doggen houden 't zwijn.

Door 't zwijgend hijgen, en 't boosaardig kraken
hunner gewrichten, gaat het ~~aa~~m-gerucht
van haar die sterft, - vol vrede, vol mysterie,
een stil gebroken trillen - als aan 't glas
een nachtkapel maakt, die de vrijheid zoekt.

Lange minuten vlieden. Dikke rook
wolkt stil de deur in, staat zwaar in de cel.
Maar geen van bei laat af van starren greep,
tot zij door dichten damp en de benauwing
der keel bedwelmd, neerzakken op den grond.

Dan komen knechten met geroep, en slepen
de broeders, vast omklemd nog, uit de deur.
Maar onbemerkt blijft in des kerkers hoek
de doode vrouw.
Die ligt stil en alleen
in 't zacht geloei en 't kraken van den brand,
die heimlijk stijgt.
Totdat de speelsche vlammen
met helsch geflikker door den houtvloer breken
en dartlen, lichtend, rond het donkre lijk.

12de Acte.

Het is, alsof bij 't naad'ren van een slag
spanning en leven sterke⁀armee beweegt,
alsof in schitt'rend legerkamp soldaten
met pracht van tooi en blinkend krijgsgerei,
bij vlag-gewapper en signaal-geklank
voelen 't gewicht van glorie-vollen dag.

Zoo vult er spanning d' eindlooze contrijen
van Jahwè's wij-vol, blij-bevolkt gebied,
waar allen één gevoelsverband omvangt.

Zie, hoe zich heiren in onrust verzaam'len
rondom de hellingen van 't weidsch plateau,

waar goud- en sneeuwwit, 't heiligst heiligdom
klein, maar van wijding innigst, zich bevindt.

De sferen tintelen van licht rondom,
want vóór dien tempel op het blank terras
rond welk al 't Al in werking openligt
fonkelt des Heeren rechterlijke troon.

Slechts zaal'gen kunnen in dien glanskolk zien
dien gloed-oorsprong, die helle⁀essens van licht.
Ledig is 't wit vlak, bloemen noch juweel
verdragen Jahwè's sterke majesteit.

Maar o de treden, die van daar neerleiden,
in aldoor wijder cirkeling ringsom,
hoe vlekken 't blank de lange bloemguirlanden,
de kelken wonderbaar, saffraan en rood,
de wijdgeschulpte rozen, incarnaat,
of 't marmer bloedt uit millioenen wonden,
de reuze-leliën, zacht amaranth,
oranje⁀en blauw, vermengeld met 't gevonk
van edelsteen, die stil te spark'len ligt.

Daar woelt het blinkend eng'len-volk, een zee

van golvend goudhaar en bewogen vleug'len,
zacht ruischend van geritsel en gefluister
tot aan des Hemels vèrst bemerkb'ren grens.

Daar staat, niet laag, in brand van moordend rood
en zeer opvallend zwart, de helle-koning
op breede marmertree, één voet op hooger
trap rustend, omgewend 't gelaat, het volk
der hemellingen, 't dof prospekt daarachter
der waereld grooten poel van droefenis
rustig beziend, al pratend met een ander.

Die ander 's der Hellenen hoogste god,
de trotsche dond'raar, Zeus Olympios.
Van koele wijsheid zwaar 't zwaarlokkig hoofd,
't waardig gewaad geplooid met breeden staat.

Satan.
- 'Zoodat, mijn vriend, ik met raison verwacht
dat deze dag hier velen nieuws zal brengen.

Zeus.
't Geval was tot ontroeren zeer geschikt.

Ik, dien gij nooit schrikwekkend tegenstond,
kan vrij 't beleid van uw optreden roemen.

Satan
Minder élan, omzichtiger verstand,
wijsheid beter voor 't schennend grauw beschermd,
heeft u van dwaas getwist met mij bevrijd.
Bedwong'ner hartstocht, meer filosofie
had wat nu komt, den joodschen God bespaard.

Zeus.
Maar acht gij al dit hemelvolk zoo week
dat het door 't lijden van één ziel bewogen
de trouw aan hun verkoren Heer vergeet?

Satan.
Kijk die gezichten, band'loos sentiment
doet ze van deernis en verwachting glanzen.
Zij leerden in sentimenteele school.

Zeus.
Welk wonder dat hen eerst na zooveel tijd

zoo dagelijksche⁀ervaring moet beleeren,
en 't licht van zoo eenvoudige reflectie.

Satan.
Dat zijn de vruchten der democratie.
Wie met armen van geest zijn rijk bevolkt
leeft in constant gevaar voor catastrofen.

Zeus.
Hoe onvoorzichtig dan van hem, te dulden
dat gij hier toeft en hun verblinding breekt.

Satan.
Gij wordt hier ook, mijn waarde, wel geduld.
Wie zich, als hij, van kleinen herdersgod
heeft opgewerkt tot Rechter van 't Heelal,
moet soms veel dulden, schoon 't hem niet bevalt.

Zeus.
Voorwaar! van mij bedreigt hem afgunst niet.
'k Ben de gelukkigste⁀in mijn otium.

Satan.
Cum dignitate, pleno dignitate.

Zeus.
't Heeft mij verheugd, persoonlijk u t' ontmoeten.
Hoe zag 'k u nooit? Wis, gij beschaamt uw roep.
Zijt ge⁀als uw Broeder, van Hebreeuwsch geslacht?

Satan.
Van herkomst zijn wij Arisch. Onze twist
dateert van zijn voorbeeldeloos vermeten
zichzelf te plaatsen op des Vaders troon.' -

Hij zwijgt. Want als een snelle huiv'ring schokt
d' ivoren vastheid van zijn aangezicht.
En, schoon gefluisterd, doet het woord den glans
der engelengestalten wijd verflauwen.
Te vuur'ger straalt òp 't heiligst heiligdom.

Satan.
- 'Niet waar? Heeft zich ooit zóó roeklooze daad

antropomorfe godheid onderstaan?
Ik ben zoo trotsch niet, en erken als gij
Anangkè's macht, die tijd en ruimte schiep.
Maar 'k buig voor menschgelijken Broeder niet.
Zie aanstonds toe, en als uit eigen recht
zult gij den usurpator zien hanteeren
het richtzwaard en de gouden evenschaal
die in uw hand blonk, in der Goden raad,
toen Hector den snelvoetigen Pelide
vruchtloos ontvluchtte rondom Ilion.' -

Daar opent zich 't wijd zichtbaar hemelhart,
de kleine, witte tempel, uit wiens deuren
licht, witter dan wit, rythmisch golvend stroomt,
met statige pulsatie, door het Al
als voedend lichtbloed dankbaar ingedronken.
En naar de glansvloed vlammend verder stuwt
vervoert extatisch heil het heir, 't beweeg
stremt saam tot één ontzachlijk lustgejuich.
Zij zien den Vader, zien den Zoon, de Geest
zich zetten op driedubb'len rechterstoel.

Maar achter, uit de pas verlaten hal

blijft een geweldig, daavrend klokgetak
als van een lang en langzaam pendulum
onzichtbaar slaan.
   Nu zwijgt alle gerucht
behalve dat. En ook het licht rust niet
maar blijft in tempo vast, de blonde zee
van hoofden met wit bliksemlicht bevliegen.

Lucifer stapt één tredë op, en spreekt:

Satan.
- ‘Schoon, Broeder Jahwè, nog de Dood niet sloot
het droeve levensspel dier armen alle,
wier lotsgang ik te volgen u verzocht,
waar 't wis voor mijn deemoediging genoeg
als 'k moest ervaren dat ik mij in 't lot
der beste van het drietal heb vergist.
Dat Peter, groot in moord en overspel,
overdaad, eerzucht, wreedheid, blasphemie,
wordt mijn rijk tot sieraad, wie zal 't betwijflen?
En zoo ook Iwan mij toevalt, die knecht
van God wou zijn éér meester zijner driften,
beramend broedermoord, wie zal het wraken?

Kerels als deze, met een trotschen wil
met ferme passies, zijn hier niet terecht
in uw eerzaam humiliteits-gesticht,
en worden mij door d' uwen niet misgund.
Maar toon mij of 'k ten onrecht' reclameer
de vrome Eudoxia, de mart'lares,
die droeg ter wille der gerechtigheid
smaad en vervolging, wèldoend wie haar haatten
die alle kwaad, haar aangedaan, verdronk
in een diep meer van deemoed en geduld,
voor wie als tweede Sinte Elisabeth
pijn werd tot wellust, lijden tot genot,
tot rozen 't vuur, tot balsem 't foltertuig,
die vast op uw genade-woord vertrouwend
in uw naam stierf, toen haar de kracht begaf.' -

't Lichtdrinkend englenheir diep in 't genot
van laving, zingt, in zachten lust-kadans:

de Engelen.
- 'Welkom, welkom, 't zoete, zoete licht,
't licht van genade, stroomende genade,

voeding der goeden, troost der kwaden.
Konden zij wel anders, toegericht
met een onzuiver, sterflijk bestel?
Eindloos is 's Lichts barmhartigheid!
Ja, onze Heer begenadigt wel
wie op Hem hoopt, der hel ten spijt.

de Vader.
Dat stilte⁀in alle Heem'len zij!
  En hoort!
Dat door 't slim spinsel van des démons list
toch mijner kind'ren niemand word verstrikt.
Ik gaf hem vrijheid, dat hij zou bevinden
trouw en geloof der mijnen hem te sterk.
Doorschouwt den schijn. Niet laat zich vergelijken
de hooge smartenvreugd der martelaren
de vrede-in-pijn der heil'gen mijner kerk
wier zijn in mijn Zijn ganschelijk versmolt,
bij 't zinlijk pijngenot der zieke ziel
die lijdt om aardsche liefde voor een mensch.' -

En Satan zegt tot Zeus Olympios:

Satan.
- ‘Hij speurt al neerlaag en wil d' aftocht dekken.

de Vader.
Noch lijkt elk week, wanhopig ondergáán
den deemoed dier gezegende devoten
wier dulden kracht was en verheugde wil,
zonder verbitt'ring, zonder heimlijk houden
zich, de gekwelde, beter dan die kwelt.

Satan.
Maar, Broeder, zijn dan goede werken niets?
En dan de blik, getrouw naar U gericht?

Zang der Engelen.

Wie opstreeft naar 't gerechtig licht
met wèl-verbonden krachten
hem redt 't gezicht, naar 't licht gericht
nog in onmachtig trachten.
Hij die 't aardsch lijden ondersting

kent d' armoe zijner trouwen
met schat van begenadiging
zal Hij ze wel behouën.

de Vader.
S t i l t e !
Der goede werken heilskracht ligt
alleen in staat der ziel van wie ze pleegt.
Elk wereldsch werk is ijdel en een schijn;
Mij lief slechts, als 't is uiting en symbool
van God-geneigden toestand des bedrijvers.
Deze nu was Mij niet geneigd, maar brak
haar aardsche huis, - door Mij haar toevertrouwd
voor Mij slechts te verlaten - om een mensch.
Waar wil is, wordt ook daad gegenereerd,
en waar van Mij afkeer'ge daad ontstond
was ook geen wil, geen blik naar Mij gericht.

Satan.
Ei, Broeder mijn, was er dan al geen wil,
zoo was er toch naar U begeeren zeer!
Verklaar het dan, hoe vindt wie U begeert

maar niet kán willen, hem ontzegde kracht?' -

Angst besluipt 't hemelvolk, door vaag vóórvoelen
onrustig - en hun zang golft meer gejaagd.

Zang der Engelen.
- 'Van U, van U, onze Heer, komt de kracht!
Van U alleen alle sterkte.
Zoo Gij niet helpen wilt, is geen goed werk te
redden den sterv'ling bij macht.
Wettig verlorenen, door schuld en slechtheid
niet dan één uitkomst 't menschdom heeft,
dat Gij genade-vol méér dan gerecht zijt,
dat Gij vergeeft, - vergeeft.

de Vader.
Wat wierd mijn Recht, getrouwen, zoo Ik 't schond
ter wille van uw teere harts-bewegen?
Recht i s genade, - want het is 't verband
Mijn's eeuw'gen Rijks, en des Al's fondament.
Ik geef, ik neem de kracht, naar mijnen Raad
en ken aan onderwerping, wie Mij mint.

Satan.
Gij spreekt juist, Broeder, wat zou er van worden
als gij maar zonder eind genadig waart?
Er moeten immers ook verdoemden zijn!' -

Een vlaag van dood'lijk stilzijn overglijdt
d' onmetelijke scharen, allerzijds,
als viel een wind van koude, die verstramde
levende zee tot stijve pleinen ijs.
Want Jahwè heft de guldene balans
die in Zeus' hand blonk, in der Goden raad,
toen Hector vluchtte rondom Ilion.

En in het bang verwijl, als alles staart
verstomd de schrikbre toebereidsels aan,
bloeit als een roos, met zachte bladen, òp,
een menschstem, in de hooge, stille sfeer:

Eudoxia's stem.
- 'Ik weet mijn kwaad, maar God! Gij weet mijn nood...' -

De vader legt op rechter-schaal het teeken
van der vrouw ziel - links het symbool der schuld.

Eudoxia's stem.
- ‘Verstoot mij niet, mijn God, verstoot mij niet
Verzacht Uw vrees'lijk recht, laat mij niet lijden
wat ik door mijn doemwaardig doen verdien...’ -

Na korte wijle, eindeloos gemeten
daalt langsaam d' evenschaal ter linke neer.

Eudoxia's stem.
- ‘Bij Uw' Zoon's bloed, bij zijner Moeder tranen
bezweer 'k u Vader, heb gena. Gedenk
hoe lang ik toch van goeden wille was...’ -

Nog is de schaal met 't zwart symbool niet stil,
maar daalt al lager, lager, tot den grond.

Eudoxia's stem.
- ‘Ik kon niet anders, Vader, O vergeef...
vergeef... vergeef...’ -

Als regen, dropplend uit dreigend gewolk,
begint alom te ruischen zacht geklaag.

de Engelen.
- ‘Vergeef! - Vergeef! - O God van Liefde!
Waar zijn uw goedertierenhêen?
Het staal dat Uw Zoon's zijde kliefde
was wreeder niet. Is dan tot steen
heel Uw barmhartig hart gestolten?
Wat hielp, dat 't Lam den zoendood stierf,
als nóg niet der Genade volte
kan redden, wien het Recht verdierf?’ -

Maar Satan spreekt tot Zeus Olympios.

Satan.
- ‘Nu wordt het pijnlijk. Hij 's in kwaad parket.
Was 't maar voorbij, 'k ben voor zulk werk te week,
en zou, als 't kon, hem nog op 't laatst ontzetten.

Zeus.
Wie kan, der Moira koelwreed richtzwaard dragend,
behouden d' aureool van chariteit?

Satan.
Wat doet hij zich ook te identificeeren
met 't Noodlot. Kijk wat fanatiek gesmeek!
De goede man wou graag, als hij maar kon.

de Engelen.
Genade, Vader! - O vergeef! - vergeef! -

Zeus.
Had hij dan maar uit deemoed, dien hij leert,
als ik uit wijsheid, zich, heraut genoemd
slaaf van Anangkè's onafwendbre macht,
die, wreed en blind, verantwoording alleen
kan dragen van haar ongenadig recht, -
hij scheen dan nu de wreedaard niet die zelf
richtte de speer die zijn Zoon's hart doorstak.

de Vader.
Wee u, ontrouw en kleingeloovig volk!
Wee, twijfelaars, aanranders mijner Almacht,
Liefde⁀is mijn Recht, schoon buiten Mij niet één
deszelfs grond peilt en Liefde's kern ontdekt.
Was het dan dáárom dat gij zeidet Mij
eeuwig verknocht te zijn, blind toegewijd?
Vraagt gij Mij rede, woudt gij Mij verbinden
te volgen uw nog onvolmaakt verstand?

Satan.
Maar Broeder, val uw lammeren toch niet
zóó hard, ze houden toch uw hoogst gebod?
Gij hebt hen geen verstand geleerd, maar Liefde.
En 't is, mij dunkt, al wèl, dat zij op aard
gevleid door hoop op beter lot omhoog
duldden uit liefde, zonder veel verstand.
Nu moeten hier de stumperts uw verstand
weer dulden, als de moorder van hun Liefde.
Geen heerscher heerscht, in duur van tijd, door wet
die, buiten hem, geen van zijn volk verstaat.

de Engelen.
Wee! wee! - een goedertieren Herder
hebben wij liefgehad.
Helaas, nu is ons heil verspat,
des Heeren Liefde langt niet verder!

de Vader.
Van hier dan, bloodaards, die te zwakjes mint
uw Heer, om Hem uw teederst zelf te off'ren!
Volgt haar, om wie gij klaagt, dat 't eeuwig vuur
uw waan versmilt en temper 't broze hart.

Satan.
Zoo gingen eerst de harden, nu de weeken,
de haters vóór, de liefderijken na,
deze uit verteed'ring, zooals gene uit trots,
totdat gij, broeder Jahwè, blijft alleen,
in leegen hemel richtend naar uw recht,
slechts door u zelf begrepen en bemind.

de Vader.
Voorwaar, gij zegt het. Buiten Mij is hel.' -

Een rosse wolk van schrikbare gestalt'
verdicht zich langsaam uit doorzichtig licht
rondom den tempel, al de klare sferen
droef overkoepelend. En er gaan vallen
sneeuwvlokken van een purperroode kleur.

Nu rijst dan eindelijk de Zoon, en ziet
met bleek gelaat naar 't somber wolkdak op.
Hij strekt zijn armen als twee stengels recht
en vangt de bloedsneeuw in zijn hande-kelken.

de Zoon.
- ‘Uit licht sprong duisternis, uit Liefde bloed,
't Zijn baarde Schijn, 't weten bracht voort den waan,
't Eén gewan véél, vreugd lijden, 't goede kwaad.

Aller geheimenissen diepst! Gij gunt
geen reinheid den gescheidenen van u,
geen rust dan aan uw hart, geen vrede buiten
den drempel van uw stil, versloten huis.
Tot uw schoot kan verscheidenheid niet keeren,
noch wie uit velen is, maar Een alleen.

Heer! die zelfs voor 't zwak mensch-oog zet uw voet
vast op die vloeren van mysterie, mij,
het Woord belichaamd, tot den mensch uitzond
één onder hen, hun weifelende blik
te richten, hunnen gang te leiden, door
getuigenis van 't licht waar ik van kwam,
Ik, 't offer, kan niet zijn bij U en hen
gelijk, in waan en kennis tevens. Eens
getreden uit Uw Zijn, in opdracht heilig,
trad ik in Hel, want buiten U onmidd'lijk
is Hel, daar God alleen is goed.
Gemaakt ben ik der blinden broeder, naar dan ook
niet van mijn broeders door hun kwaad vervreemd.

Dus ga ik scheiden, Heer, Uwe genade
verschroeide mij, bescheen zij mij alleen,
wen haar nog al mijn schaapkens moeten derven.

Broeders, die in beperking leeft, uw zelf
van ander zelf gescheiden, hoe waar ooit
uw zaligheid volmaakt? Waan en beperking
is Satan's wezen, en zijn macht omvat
al wat beweegt en menigvuldig is.

Stijgt dan met mij in liefde en deemoed neer
tot wie toch óók wel zalig wilden wezen
zoo hen maar kracht en kennis waar' gegund.

Spreidt, spreidt het licht, dat hoe dicht ook benaderd
géén vindt volstrekt, zoo lang 't nog één niet vond.
Daalt, dat wie diepst zijn mogen stijgen, bindt
wie zijn gescheiden, breekt den waan alom,
tot 's Levens vloed berst door des Tijdkrings dijken
en vloeit in Gods heil samen, stil en één.' -

Fluit-melodie, slanglenig, welig week,
spuit op met triomfante cabriolen
van achter 's Hemels horizont, en sluipt
in vastgetrokken lijnen langs den boog
des firmaments - en aan het noord bestreept
een dicht gelid van zwarte, gloed-verhelde
fakkel-rook-kronkels, opgeslierd, de lucht.

Dat is 't escort démonen, die huns konings
victorie wachten en zijn prijs. Hoor hoe
ze bonzen op de trommen, uitgelaten,
hoor 't fluitgespeel, gehinnik en gejoel.

De Christus daalt de blanke, bloembespreidde
treden zacht af, trappend op 't blinkend haar
der engelen, geneigd voor hem. En zij
sluiten zich zwijgend tot een grooten stoet.

Hun glans wordt dof, hun witte kleed op eens
bij enklen zwart, bij enklen groen, als mos.
Zij klagen niet, hun tranenval alleen
ruischt als een woud. Zoo schrijden zij, op maat
van tromgebons en rinkelbom en fluit-
getierelier, en 't daavrend klokgetak.

En Satan spreekt tot Zeus, terwijl zij volgen:

Satan.
- ‘'t Is een bekend feit, maar 't beschaamt mij toch:
verwachting is plezier'ger dan succes.
Had ik verloren, 'k waar recht kwaad geweest
nu 'k triomfeer, was 'k liever nooit begonnen.
't Spijt me, maar 'k schijn voor zoo 'n geval te week.

Zeus.
Ken ik u wèl, dan is 't uw aard beschaamd

door winst te staan, geslagen door triomf.
Uw honger groeit door eten, elke zege
vermindert uw bevrediging. Zoo zijt
gij, uws ondanks, zoo kwaad niet, want u doet
wie gij verwint meer nadeel, dan gij hem.' -

Als nu de laatste van die heengaan, laat
des Hemels velden ledig, en verdwijnt
om duistre kim, in dichten wervelstorm
van bloed, zweeft over het verlaten
Godsrijk de Heil'ge Geest alleen, en zet
zich aan den rand, 't immens en glanzend
wiekenpaar spreidend, dat hun licht doorschiet
des werelds duisterste recessen. Flauw
bleekt in de verte Christus en zijn stoet.

Maar tot het heiligst heiligdom keert in
de Vader.
    Er vóór wacht de schrale Tijd.
Als een stram weerlicht, in de rosse wolken
flitst 't lang en blinkend lemmer van zijn zeis.

13e Acte.

Een groot stadsplein, kaal en woest, de slijkgrond
bultig en hard van vorst. Kleine houthuisjes
ziet men staan, maar ook 't Kremlin, 't Tsarenhuis.

Er schijnt nog maar dat griezelige licht
dat traag voorafkruipt laat-winterschen morgen.

Een noord-oost vrieswind waait en blaast scherp stof.

En met ijsb're vermoedens onderscheidt men
raderen, palen, getimmerten grimmig,
donker opstekend in grauw morgenbleek.

Ja 't zijn wel menschenlijven, die daaraan
zoo stil vastzitten, en wel krom-gekrompen
lidmaten, in benauwden dood verstijfd.

Ook over den grond verstrooid liggen ze
bij vuilnis, scherven, als geschuwde krengen.
En er sijplen op witbevroren poelen,
beekjes als inkt, want rood is nog niet rood.

Vogels zitten er bij, ineengedoken.

Een schorre zucht, nu en dan, door den schemer
en een stem, die nu en dan, gansch alleen
vreemd en heesch, woorden door den schemer zendt.

Van een paal komt die, die een man draagt, even
gaat zijn hoofd op als hij spreekt, maar knikt dan
slap weer neer, zijn leden zijn stil, zijn armen
hangen als vleugels van een doode duif
en zijn naakte voeten inwaarts gekromd.
De paal en de bodem daaromheen glimt
zwart, als was 't van dik, zwart pek, maar 't is rood.

Dat 's Iwan die daar hangt, de tsarenzoon.

Zijn aàm gaat kort, gesloten zijn zijn oogen,
hij huivert en is van doodshonger moe.

Want een avond en een nacht ondergaat hij
de vreeselijke broederwraak, door kracht
kan 't innerlijk vernield lijf nog niet sterven.

Iwan.
- 'Ik loof u God. - Vader, ik loof u zeer. -

Ik dwaalde, maar ik vond u. God, voor eeuwig
laat ik U niet meer los. -
Al dit vervreemdt niet
maar welt mijn ziel gloeiend met U aanéén. -

Ik dank U ook, die maakt den wind genadig
zoo koud, - en wil het nog verkorten. -

Satan.
Loof maar toe, Iwan. 't Kan nooit kwaad. Maar maak
je geen illuzies. 'k Denk, je waant je⁀al haast
een tweede Heiland, al die helsche pijn

de rijstebrijberg vóór 't luilekker-land,
de sombre poort tot 't eeuwig Paradijs.
Je denkt, hoe meer pijn nú, te meer lust straks,
als 'k nu maar flink den Pijn'ger prijzen blijf.
Wat je gelijk had. Maar, och arme bliksem!
't is hard dat 'k zeg, maar 't dient bij tijds gezegd
om zwaarder spijt t' ontgaan: 'r is weinig kans!
Er hebben reiner zielen méér geleden
en even hard geloofd... en zijn verdoemd.

Iwan.
Ik loof U, goede, rechtvaardige God! -

Satan.
Heel mooi! Heel nobel! Ga maar door! Ikzelf
verlang geen lof, ja, 'k zou mij bitter schamen
als een, dien 'k zóó tracteerde, mij nog prees.
Prijs jij maar raak. 'k Val je er niet harder om
als ik je krijg. 'k Begrijp het best. Maar Hij,
Hij nam 't je stellig kwalijk, als je 't liet.
Men kan nooit weten. - Maar helaas! je kans
is luttel, Iwan. - Denk Eudoxia
dat heilig kind, was beter toch dan jij.

Iwan.
Ontferm U over haar, mijn God, die was
beter dan ik. -

Satan.
Zij is verdoemd, is mijn, -
m i j n , m i j n , voor alle Tijd, zoolang die herder
zijne evene seconden weiden blijft
in 's Empyreums velden en de ring,
juweel-besprenkt, des melkwegs, rond omgordelt
't aether-vervulde, bolle wereld-lijf,
zoolang sferen op sferen staan, een volk
grensloos, dat zich van eind tot eind niet kent,
zoolang met schijn van stilte door het Al
de zonnen drijven, in elkanders banden
dwingend geprangd, zoolang het water loopt,
't licht voortijlt, 't leven golft, en komt en gaat
der onrust slinger, is zij mijn, mijn, mijn.

En wat wou jij dan, Schelmpje, nog verwachten?

Iwan.
Mijn Liefde wil geen loon, God! Pleeg uw recht.

Gij weet wat nood doet. Folter! Heer, verdoem!
Mijn Liefde doet ook nood, en buigt niet. 'k B l i j f
U l o v e n i n d i e p s t e v e r d o e m e n i s.' -

Sterk roept hij 't, d'oogen dicht, de mond vol bloed.

Satan.
- 'Bah! man, ik walg van je. Geen hond
doet slaafscher. 't Maakt me driftig. Au revoir.

Iwan.
Dank, God, voor deze vrede.' -

Al wat heller, al wat heller gaat dagen
des killen uchtends gloor. Vogelen kijven
met nijdig bek-gevecht op 't plein, 'kauw! kauw!'

Nadert een oude priester, Iwan's vriend.

Priester.
- 'Ach! Joan, Joan Alexeiewitch!

ach, mijn arm jongetje, hang je daar nu!
Ach, ach, moest ik je dan dáárvoor bewaren!
Wat hebben ze dat sterke lijf gedaan!
dat groote lijf dat ik redde van wolven!
Ben je niet kwaad op me, vloek je nu niet
mijn grijze haren? Mijn goed jongetje!
Had ik je maar laten sterven - Wee! Wee!' -

Van tranen druipt zijn lange, witte baard.
Omhoog-gestrekt beven zijn lange handen.

Iwan.
- 'Je hoeft niet te schreien, vadertje, lach -
Ik zegen je - lach maar - mijn ziel lacht ook -
Ik zegen jë eeuwiglijk - ik vond God
door jou - ik heb vrede...

Priester.
Maar ach, mijn jongetje, je zult verdoemd zijn,
de hostie mag ik je niet geven, niet
de heilige hostie, je zult verdoemd zijn!

Iwan.
Vadertje, God is alom, ook in hel.
Gerecht is het geschiedende.

Priester.
Heb moed,
ik zal voor je bidden, veel missen lezen,
en nu bidden dat de wind kouder word'
dat het gauw gedaan is, mijn arm lam!

Iwan.
Dank je wel, vadertje, doe dat. Vaarwel.' -

Nog wat heller de morgen, zie! ze legt
begin van kleuren, heimlijk, op de dingen.
Flauw treurt al 't droeve groen, maar ach, met rood
verwt ze⁀ongedacht en violent zoo véél.

Nadert de keizer Peter, met een knecht.

Peter.
- ‘Morgen, mijn lieve broeder, hoe gaat 't dan?
Ben je nog levend? Dat verheugt mij zeer.
't Oost was nog donker toen 'k ontwaakte͡en dacht
hoe toch mijn lieve broeder 't maken zou.
Toen had 'k geen rust in 't warme bed maar moest
gauw 'r uit, in kou, te zien of hij nog leeft.
Wat ben je toch sterk, lieve broer, zóó lang
leefde͡er geen een, - je bent een kranig man,
'k ben trotsch op je.
Maar foei, 't is veel te koud,
't vriest hard, je zou doodvriezen, met zoo 'n dun
kostuum. Hier, neem mijn pels, mijn eigen pels,
men moet wat over hebben voor zijn broer.

Hier knecht, hang hem dit om, dan blijft hij warm.’ -

Om Iwan's roerloos lichaam wordt gehangen.
de tsarenmantel, dik van sabelbont.

Peter.
- ‘Ei, dank mij nu eens. En ontlast je ziel

nu maar door 't biechten van je vuile zonden.
Zij hield het met je, deed ze niet? Daarom
wou jelui twee mij dooden, en het rijk
berooven van zijn glorie en zijn kracht?

Knecht.
Groote Heer! ik hoor ruiters, talm niet lang -
Mijn Heer Tsar is alleen, heeft haters veel.

Peter.
Je geeft mij grooten last, mijn broer! Ik heb
je half gebraden, half gekookt, expres
voor jou een houten spijkerbed gespreid,
je harde kop in schroeven murf gedraaid.
en nog weerstaat je kwade hart. Erken
je zonden, lieve broer! - Breek toch je trots.
Spreek, - was zij niet een hoer, je minnares?
Beken! - 't lijf is kapot, red dan je ziel!

Iwan.
Tijger! - vér uit je klauwen is mijn ziel! -
Zou 'k haar, nu 'k gauw voor God moet staan, beladen
met leugen, die de schroef niet uit mij kneep?' -

En hij spuwt, hoofd en oogleen even heffend
het bloedig spog den broeder in 't gezicht.

Peter.
- ‘Nu, ga naar hel dan. 'k Meende 't goed. Gendag!
Zoo goed beschut hou 'j 't nog den dag wel uit.

Knecht.
Loop! Peter Alexeiewitch, Strelitzen!
Wel twaalf! gemaskerd zijn ze, loop Heer! loop!

Peter.
Ha! ha! - de dapp'ren komen om hun chef -
Daar hangt hij, des verraads profeet. Pak mee! -
Wie lust heeft hem te volgen, en zijn lot.’ -

Zwijgend halt houdt de groep, dralend een wijl
zien zij den man in zwarten tsarenpels

sterven en niet meer deelnemen in wat
om hem gebeurt. Dan dravend zachtjes toe
op hunnen keizer, trekken zij de zwaarden.

Peter.
- 'Strekt wapens, boeven. Stijgt af. Wacht mijn recht.' -

Zij naderen en dringen dreigend op.
Peter trekt 't zwaard, wat wijkend, zich te dekken.
Hij struikelt door een romp. -
Een roep, terstond
rennen de paarden aan, vallen de zwaarden
neder op tsar en knecht, tot beide sterven.

Dan stuift het rot, snel en verschrikt, uiteen
naar alle kant, en laat het doodsplein stil.

Nu staat de matte dag omhoog. Zij bleekt
de hemel-schedel met een koud, blank licht.

14e Acte.

Men heeft hen op een praalbed in den Dom
geleid, in Moskou's ronde Kathedraal.

De zware tempelwandingen omhoeden
hun hoog domein van heiligheid en rust.

Met kostbaar kleed heeft men de twee bekleed,
star van juweelen, bij elks wonde hoofd
de bont-omboorde tsarenkroon gesteld.

De hooge, slank-omtogen ramen nooden
het hemel-licht, dat haat niet kent, en doen
het aan met rood, met blauw, met violet,

met heilig geel - zóó laten zij 't omlaag,
vrede den menschen, vrede-brengend licht.

Men heeft hen zij aan zij, om elkaars schouders
hun armen, en des eenen broeders rechter
in linkerhand des anderen geleid.

Reeksen vergulde lampen hangen neer
van hoog af-armend, stang aan stang. Gevonk
van kaarsen straalt aandachtig, fijn en stil.

Op een wit bed van argelooze bloemen
lei men de stroeve, doode leden recht.

Hier heeft hun woeden uit, - hun stalen sabels
liggen ter zij, maar de verstorven handen
houden elkander en bewegen niet.

De schemering is vredig, menschen preev'len
geknield op koelen steen. Hoog van den Dom
golft klokkengalm, golft klokkengalm vèr rond.

Van bloed gereinigd liggen de gelaten,
kalm en steenbleek, naar 't koepeldak gericht.

Nu haten ze niet meer, der oogen blik
is zacht door donk'ren wimperrand bemanteld.
Eendrachtig liggen hun twee rechte lijven
gerust en stil in strengen dood gestrekt.

Azuren wolkjes wierook gaan als schucht're
gepeinzen dralend vragen God omhoog,
en smelten in den schemer der gewelven.

't Schelletje klinkt, de menigt buigt, daarbuiten
dreunen de bronzen klokken, bronzen klokken.

De priester pleegt, vroom bezig bij 't altaar
al 't ritueel, de lange litanie
bidt hij met plechtig-sterken aanroepsgalm.
't Schelletje klinkt, hij neigt en wendt en neigt,
't koor klaagt luid na, in responsoriën.

Ringsom, in kringwacht, staan de twaalf geweld'ge
tempelkolommen, dragende den ring
des koepeldoms, waarop rondgaande woorden
als een goudstavig reuze-diadeem
omkronen 't doodenbed: ‘GLORIA IN
EXCELSIS DEO - ET IN TERRA PAX
HOMINIBUS BONAE VOLUNTATIS’.

Nu gaat de priester met zijn groote, witte
tiaar en stijf, goud-flonkerend gewaad
naar 't praalbed, sprenkt met wijwater de lijken
en schuift een kleine rol van perkament
tusschen de doode, saamgelegde handen.

Priester.
- 'In Vaders, Zoons en Heil'gen Geestes naam!

Ik, opperpriester van Gods Kerk, getuig
dat Peter Alexeiewitch, eens Tsar
der Moscoviten, Keizer aller Russen
leefde als vroom Kristen, als goed zoon der Kerk,
en stierf in 't alleen-zaligend geloof.

Hij heeft gezondigd maar in biecht bekend
zijn zonden, - en schoon snelle dood voorkwam
zijn laatste biecht en 't heilig sacrament,
reken ik dit, krachtens mijn recht, geschied,
en heb ik hem, in 's Heeren naam, vergeven.

Zijn groot werk blijft, maar zijn arm volk beweent
verweesd, den held, den vader, die zijn kroost

door wond're moed en wijsheid heeft verlost
uit vijands keet'nen en barbaarschheids nacht.

Gedenk, almachtig God, zijn ziel ten goede.' -

Er rijst wanhopig jammeren van vrouwen
die handenwringen en de borst zich slaan.

de Vrouwen.

- 'Peter, Peter, spreekt gij dan heel niet meer!
Wat ligt gij dan zoo stil! waar is uw stem?
Waarom blijven uw heldere‿oogen dicht?
Peter! Peter! ons vadertje!‿onze held!
Zeg nog iets tot ons! - Zijt gij dan vertoornd!
Heeft men niet goed genoeg voor u gezorgd?
Wat heeft u dan ontbroken, hadt gij dan
geen spijs, geen drank, geen knechten, geen paleis?
Antwoord ons dan! antwoord ons, Peter! Peter!' -

De voeten recht, tevrêe-in-schaduw d' oogen
liggen de Broeders rustig, hand in hand.

Priester.
‘In naam des Vaders, Zoons en Heil'gen Geestes!
Ik, proto-presbyter der Kerk, getuig
dat Joan Alexeiewitch, des Tsaren
Alexis' zoon, en Keizer Peters broer
leefde⁀als een kristen en goed zoon der Kerk
en stierf in 't alleen zaligend geloof.
Hij heeft gezondigd maar in biecht bekend
zijn zonden - en schoon 's Keizers woord verbood
zijn laatste biecht en 't heilig sacrament,
acht ik die veete door den dood gezoend,
zijn zonden door zijn bittre straf gedelgd,
krachtens mijn recht, 't oliesel toegediend,
en heb ik hem, in naam van God, vergeven.

Zijn leven was devotie, zijn hart zacht
geen eigenbaat, geen lustbejag, geen trots
heeft hem bewogen. Deze leefde⁀en stierf
één onder 't volk, voor wat hij 's volks heil dacht.

Almachtig Heer, gedenk zijn ziel ten goede.’ -

Een wilder, luider jammerkreet der vrouwen.

de Vrouwen.
- ‘Joan! Joan! - vadertje! - goede vriend!
Ga nog niet heen! niet heen! Blijf toch niet zwijgen!
Geef ons uw vriendelijke woorden nog!
Joan! mijn lief! - Joan! mijn schat! - Wat deed
u ons verlaten, die u zoo beminnen!
Antwoord ons dan! antwoord ons! Joan! Joan!’ -

De voeten recht, tevrêe-in-schaduw de⁀oogen
liggen de Broeders rustig, hand in hand.

de Priester.
- ‘Deze getuigenis op perkament
beteekend en verzegeld, geef ik hier
Peter en Joan tot een paspoort mee,
dat hen St. Petrus 't Hemelrijk ontsluit.

Gedenk, Almachtig God, hun ziel ten goede.
Amen!

de Menigte.
Amen, amen!’ -

Dan, als de schemer zwaarder wordt, vertrekken
de menschen schuifelend, priesters en knapen
niet meer zoo plechtig, na gedane taak.

Met in hun handen 't perkament, bewaakt
door sombre wachten, blijft het Broederpaar
eenzaam in 't aldoor dichter zwart der kerk,
waar gouden heerschen gaat 't gestraal der kaarsen
telkens vernieuwd.
   Een priester met koorknapen
en enkle vromen houden in gebed
de lange wake.
   Buiten blijft de nacht
van klokgebengel, klokgebengel vol.

15de Acte.

't Volgend tooneel, - dezelfde dingen doen er
zich onveranderd vóór. De kerk, de hooge
omnachtte vensters, kaarsschijn, wierookdamp,
't bebloemd altaar, een priester, de koorknapen,
nog enkle vromen hier en daar in schauw
der zuilen knielend, en de beide lijken
in vorstentooi, op 't praalbed stijf gestrekt,
het perkament in saamgelegde handen.

Maar er is toch iets anders! iets heel anders.

Iets dat men niet weet, 't hart klopt hoog, er loopt
over 't lijf griezeling, met zachte pootjes.

Een wit kaarsje - ja, een gewoon wit kaarsje. -
Zie goed, - maar 't is 'n doodsbeentje! 'n wit doodsbeentje,
dat lacht met een geel vlammetje. Kijk! kijk!
nog één, en nog één, - alle kaarsen zijn
doodenknookjes met gele vlammetjes.

Men hoort het gebedsgeprevel zeer goed
met de lange rythmen en 't zacht klettrend
slingren der wierookvaten, de klok luidt
met zwirrenden slag als een hangklokslinger.

Daar staan twaalf marmer-beelden van apostels
zeer ernstig in hun nissen. 't Blikloos oog
godzalig, blank, ten hemel of in 't boek.

Let op, juist als gij van hen weg ziet, lijkt
het of ze grijnzen, even van ter zij
elkaar toelonken met één marmeroog.
Kijk gauw, - maar ze staren weer strak, béaat.

't Oog volgt denkloos den imposanten stoet

van gouden letterstaven langs den ring
des koepeldoms.
   Dan vlamt plots voor den geest
dat een paar letters anders zijn - er staat
obsceniteit, goud-stralend, insolent.

't Schelletje klinkt, de priester buigt, de knapen
zwaaien den wierook - zie, hun oogen houden
ze stijf toe en hun wenkbrauwen hoog op, -
't zijn doode zuig'lingen, lijkjes groot-hoofdig -
met rimpelhandjes luiden ze de schel
en slaan de bladen om van 't groote Boek.

't Riekt niet naar wierook, maar naar duivelsdrek.

De pope naakt 't altaar - wie bloemen schenen
fladderen weg, vleermuisjes, die elkaar
vasthielden in guirlanden, suizend zwerven
ze langs de zoldering, in hard, grel licht.

Met vroom naar boven draaiende⁀oogen heft
de priester hoog de zilv'ren hostie-kelk.

Maar op eens kruipen daar van alle kanten

grimmelende wormen uit. Met gemaakt
schrikken duwt hij den deksel dicht. 'n Grimas
trekt hij momp'lend, zet gauw de kelk weer weg.
Over zijn priesterkleed struikelt de bokspoot.

En een gelach gaat op, vol is de tempel
van gelach, schetterend, zacht gegrinnik.
Overal lacht het, in de lucht, - de zuilen
schijnt men te hooren lachen, en 't altaar. -

Maar 't oog ziet niets, alles kijkt strak, devoot.

De donk're figuren in pijler-duister
liggen geknield te preevlen. Soms, heel vlug,
of 'n schaduw voortschoot, schuift er een wat nader,
zit dan weer doodstil, zooals padden doen.

Hoor wat hij prevelt, 't is vuile godslastring.

Midde' in den spookhal, vredig, hand in hand
de Broeders, met hun paspoort en hun kronen.

Nu wordt het witte kleed, dat 't altaar dekt
opgelicht, en een klein, zwart, harig handje

steekt onderuit. Een vunze rommel komt
te zien, vermolmde kisten, bekkeneelen,
waarin doodsoogen fosforlichten. Schel
kraait 'n mager stemmetje: ‘Al klaar! papier!’

En een der preev'laars, snel, uit donkre kerknis
komt aangekrabbeld over 't mozaïek.
Een spin, groot als een varken, is 't. Ze pakt
het paspoort, geeft het 't handje, dat verdwijnt.
Het schelle stemmetje zegt zuchtend: ‘Dankje!’

Luider gelach gaat op, de gansche tempel
davert en trilt van hinnikend gegiechel.
Geknor trekt langs de wanden, schor gemompel
van oude mannen, ontstaat midde' in 't licht.
Ook is 't zoo stil niet meer, de zuilen buigen,
als vlade lilt de marmervloer, de beelden
spuwen als schooiers, maken grove fratsen.

Midde' in dit alles lijdsaam, zeer sereen
liggen de doode Broeders, hand in hand.

Er volgt een weeë, droomerige stilte
als 't even sluim'ren van een moe koortshoofd.

Nu hoor! - een rein geluid - een zacht gezang
teeder aanstemmend, en dan stadig groeiend
in kracht, met zelfvergetende innigheid,
helderder steeds, van lieverlee gestegen
tot breed kristallen vloed van zuivering.

Eudoxia's zang.

- ‘Toch hebben Jesu
gebenedijde lippen
gebenedijde lippen mij zijn komst voorspeld.’ -

De weeë stilte in 't duivelshuis wordt diep.
Weldadig schemerlicht betrekt de welven
waar 't hard en ijzingwekkend droomlicht hong.

Eudoxia's zang.

- ‘Blij zal ik dragen
Gods rigoureuze slagen,
Gods rigoureuze slagen, tot mijn gansch hart smelt,
tot al het mijn moet welken, als zwart-bestorven kelken
op wit-besneeuwde veld.’ -

Al dieper 't warlig spookgedoe verflauwt
voor 't machtig, heilrijk lied. Fluistergeluiden
verongelijkt en heesch, drijven als rafels
door doffe stilte, hier en daar schiet uit
nog ruwe lach, die tot gemurmel kwijnt....

Eudoxia's zang.

- 'Eeuwig verloren
ga ik eerst recht toehooren
mijn lieven Heer toehooren, die zijn vrede zendt
tot wie uit brand van 't eigen, Al-liefde voelt opstijgen
niet meer veranderend.' -

Zie, als een spin wie men het net verstoort
of als soms muggen, droomend aan de wanden
eens kamers, plots aan 't heftig trillen gaan,
nijdig om 't schenden van hun boos gedroom, -
zoo gaat het heele Satans-maaksel trillen
met een hartstochtlijk wrevelig gebeef.

Maar roerloos, en met een verhoogden glans
in de verdonkering, der Broedren lijken.

Hun gelaat straalt zeer blank, hun roode wonden
openen, en het donkre bloed begint
heimelijk weg te sluipen, roode slangen
worden het veel, die schuif'len sissend heen,
en lange, zwarte slakken buigen over
den lippenrand, met traag, onmerkbaar gaan,
zoeken zich ver te bergen in verstek.

Eudoxia's Zang.

- 'Feller, démonen!
Vermoord met schimp en honen
met grimmen smaad en honen, der ziel eigen wil,
tot zij door dood genezen, opstaat in reiner wezen
verlangeloos en stil.' -

Al naar het zwart en rood gediert ontwijkt
op 't glad parket, naar alle kant, de lijken,
wordt 't bleek gelaat der dooden licht en lichter
als albast transparant met blanken glans.
En zie, op hun winkbrauwen zit op eens
een licht-blauw, schuchter vlindertje,⁀als waar dit
uit 't doode vleesch ontstaan.

Men hoort van verre
't gerucht der naad'ring van een grooten stoet.
Wiekengedruisch, vleugelenslag, geklank
van gong en trom en fluitgetierelier.
Maar dan het heerlijk breed geruisch van stemmen
die, duizenden en duizenden, in één
heilspellend rythme zich verbinden, lang
verkondigend der bange stad ontzet.

Engelenrei van ver.
- ‘Als alle weelden zijn verwoest, als àl gezicht verging,
als zwarte rook van rust gebluscht heeft al verandering,
als in een zee van woord'loos wee versmoord is àl geklag,
zal stijgen uit volstrekten nacht Gods méér volstrekte dag.’ -

Nog altoos schuif'len schuw de roode slangen
en slijmen slakken van het doodbed weg.
En wéér een vlindertje, nu teer licht-rose
zit op der broed'ren mond, en wéér, en wéér een
nu op hun hart, hun voorhoofd, wit, fijngroen,
roomgeel, of violet, als zachte bloem

van anemonen - ook wel iriseerend
als parelmoer, of blazen schuim aan 't strand.

Eudoxia's Zang.

- 'Toch hebben Jesu
gebenedijde lippen
gebenedijde lippen mij zijn heil voorspeld.' -

Nabij is't vleugelruischend heir. Rondom
den ganschen duivelstempel wordt de ruimte
van ritsling levend. Fluit en trom verstomt.
De spooksels scheem'ren nevelvaag, zij schudden
benauwd nu, als in pijnlijke agonie.
Als bergvloed sterk, statig als zomerstorm,
stroomt aan het àl-beheerschende gezang.

Engelenrei.

- 'Verheug u, zielshart, dat ontkracht in Satans oven zonk
maar na den brand als diamant zuiver in d'assche blonk.
Hebt allen blijdschap die bezwijkt, want van volkomen duur
is in uw hart Gods eigen hart en harder dan het vuur.' -

Een groote stilte. Niet dan 't zwaar gezwoeg
der klok die davert met gebarsten slag.

Uit afgrond van verwachting, des Zoon's stem.

Jezus.
- 'Doe op - in naam mijns Vaders!' -

Hij klopt. -
Dan schallen machtig de bazuinen.
En boven, of wel stortten alle winden
losgemaakt van des hemels hoogst verdek,
op 't hel-rijk neer, als arend stort op buit,
hoort men het groeiend loeien en gegier
van naadrende cyclonen.
Als een bal
door ijle dampen valt, valt een orkaan
in werveling door 't schimmige gebouw,
mee-keilend in zijn neer-vaart het ontzachlijk
uurwerk in vorm des aardbols, door den draak
gedragen, van helgroen en barsch aspect.

Het dwarrelt neer in grondloos diep, en laat
hiaat waar 't ging, van klank en licht beroofd.

Geen klokslag meer. Maar in rondomme nacht
ziet men nog zweven met vreemd geestenlicht
de doode Broeders, vredig, hand in hand.

En heel veel vlindertjes, zoo fijn gekleurd
als herfst-loof, avondhemel, als koralen,
zee-anemonen, schelpen, 't rank gewas
dat groeit op rif in klare⁀ondiepe zee, -
stijgen van hen met vilt-zacht fladd'ren op,
en mengelen hun tinten, tot ze wolken,
één witte rook bij stillen wind, omhoog.

Gedempt, geest-achtig, als verscheidend, ruischt
choraal der ongezienen door den nacht.

Rei.

- ‘Toch schijnt uit armelijkste woning
het onverdoofbaar kennislicht -
dat komt, al zijn de vensters dicht
op 't roepen van zijn Zon en Koning.

De liefde vormt van alle wezen
het onvergankelijk gestel,
dat van den diepsten grond der hel
vlak aan Gods harte komt gerezen.' -

De vlindren fladdren álmaar zachtjes door,
trekken naar 't andere, onbekende land.
En naar zij trekken worden flauw de schimmen
der dooden, tot de luchte stoet verijlt,
nog schaars één enkle, nog één enkle volgt
de wolk die deinst in ondoorgrond'lijk hoog...

dan is 't ál zwart, - volslagen, stomme nacht.

Twee wondre stemmen spreken uit het zwart:

Vox Filii.
- 'Deze brak voor zóó zwakken toch den weg
door wanden van den Dood.

Vox Matris.
QUIA RESPEXIT
HUMILITATEM ANCILLAE SUAE.' -

16de Acte.

Psyche.
- 'Nu schijnt het mij wel richtig, waar ik ga,
de luchtglans geeft de bloemen reeds hun lichtjes
en ál hun zonne-dorstige gezichtjes
kijken mij na. -

De blanke, slanke meeuwen zwenken mee,
en velden krijgen vèr hun fijne kleuren,
ik meen al zilte kilte te bespeuren
van frissche zee. -

Wat is het ruim, wat zijn mijn voeten licht!
Is dat een wolkje? - Kijk, het zijn kapellen.
Hoe die zoo hoog en zoo eendrachtig snellen
naar 't morgenlicht?

Mij dunkt ik volg den tintelenden zwerm,
hun richting is zoo stadig, al een wijltje
zag ik hen drijven als een zilver zeiltje
langs 't lichtblauw scherm. -

De lucht wordt gouden en ik hoor het gaan
van levend water in de berg spelonken.
Zou daar de bron zijn waaruit d'eng'len dronken
tot Alverstaan? -

Hier kan ik het bereiken. Wat kristal!
Het schijnt van louter klaarheid licht te geven,
en roert het glinsterende zand maar even
in zijnen val. -

Die zoete dronk heeft mij al zéér verfrischt.
Het wandelt vlugger bij dat vroolijk ruischen,
maar ginder hoor ik zwaarder stem aandruischen -
de branding is 't. -

Het einde is 't van mijn lange, lange baan!
Die steile wand is wel mijn laatste hinder,
te neigen schijnt het winde-wit gevlinder
naar d'oceaan. - -

Hier ben ik door mijn lijden heen, - daar staat
de groote Zon en dreigt mij haast te blinden -
O zee, o zee, dat ik u tóch mocht vinden! - -
O dageraad!

dat ik uw glorie nog in tijds aanschouw! -
Waar is de pijn nu van mijn ommedolen?
Welk statig licht! Wat pracht van gloriolen,
rood-goud en blauw,

bevloert het wielend vlak, zoover ik zie, -
en vlamt tot in den nok der hemeltogen. -
En o wat macht van volk'ren aan 't gebogen
kusten-verschie. -

Hoe blinkt hun kleed! ze staan rond d'outers om.
Nu gaat de zang, nu gaat de hymne schallen,
Ik zie mijn zusters, mijn gespelen allen! -
Ik kom! ik kom! - - -

Geschreven Dec. 1893 - *Oct.* 1894.